

Raport z badania

„Diagnoza sytuacji osób starszych w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim”

**Badanie zostało przeprowadzone przez Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS
w ramach projektu „Party Senior Spacja - program partycypacji i rozwoju seniorów
z terenu Rybnika i Wodzisławia Śląskiego” współfinansowanego ze środków Ministerstwa
Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej
Osób Starszych”**

Spis treści

I. Założenia metodologiczne	4
1.1. Problematyka badawcza	4
1.2. Metody, techniki i narzędzia badawcze	4
1.3. Dobór próby	4
1.4 Charakterystyka grupy badawczej.....	4
II. Omówienie wyników badania	10
2.1. Postrzeganie Rybnika i Wodzisławia Śląskiego przez najstarszych mieszkańców miast	10
2.2. Aktywność seniorów	20
2.2.1. Aktywność obywatelska	20
2.2.2 Aktywność społeczna.....	25
2.2.3 Świadomość ekologiczna	31
2.3. Zainteresowania seniorów i sposoby spędzania wolnego czasu.....	35
2.4. Sytuacja ekonomiczna seniorów w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim	40
2.5 Kondycja fizyczna osób starszych	44
III. Podsumowanie wyników	46

Wstęp

Niniejszy raport stanowi podsumowanie badań prowadzonych przez Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS wśród najstarszych (tj. liczących co najmniej 60 lat) mieszkańców Rybnika i Wodzisławia Śląskiego. Badanie zostało przeprowadzone w ramach projektu „Party Senior Spacja – program partycypacji i rozwoju seniorów z Rybnika i Wodzisławia Śląskiego”.

Badanie zostało przeprowadzone w okresie listopad - grudzień 2012 roku. Miało ono na celu zdiagnozowanie obecnej sytuacji osób starszych w obydwu miastach. Dzięki przeprowadzonym badaniom zdobyto wiedzę dotyczącą miejsca osób starszych w badanych miastach, określono jaką jest oferta miasta skierowana do seniorów, czy jest ona zbieżna z oczekiwaniami osób starszych. Badania dotyczyły również czynników, które potencjalnie poprawiają jakość życia seniorów. Poprzez badania zidentyfikowane zostały również czynniki pobudzające seniorów do podejmowania aktywności.

Raport z badania został podzielony na trzy części. Pierwsza zawiera opis założeń metodologicznych – problematyki, wybranych metod i technik badawczych, sposobu doboru próby oraz organizacji procesu badawczego. Rozdział drugi podsumowanie przeprowadzonych badań. Został on podzielony na pięć części: Postrzeganie Rybnika i Wodzisławia Śląskiego przez najstarszych mieszkańców miast, aktywność seniorów, zainteresowania seniorów i sposób spędzania czasu wolnego, sytuacja ekonomiczna i kondycja fizyczna seniorów. Ostatnia – trzecia część zawiera podsumowanie badań i główne wnioski z nich płynące.

I. Założenia metodologiczne

1.1. Problematyka badawcza

Podmiotem badania byli najstarsi mieszkańcy Rybnika i Wodzisławia Śląskiego, tj. osoby w wieku 60 lat i więcej. Przedmiotem przeprowadzonego badania było zidentyfikowanie poziomu aktywności seniorów zamieszkujących oba miasta, z uwzględnieniem czynników determinujących skalę oraz zakres tej aktywności.

1.2. Metody, techniki i narzędzia badawcze

Badanie zostało przeprowadzone techniką wywiadu kwestionariuszowego. W kwestionariuszu posłużono się pytaniami zamkniętymi, skalami, a także pytaniami otwartymi wymagającymi od respondentów samodzielnego sformułowania odpowiedzi. Zastosowano technikę wywiadu indywidualnego, aby zwiększyć jakość pozyskiwanych od respondentów informacji, a także zniwelować bariery, jakie mogłyby napotkać osoby starsze przy samodzielnym wypełnianiu kwestionariusza.

1.3. Dobór próby

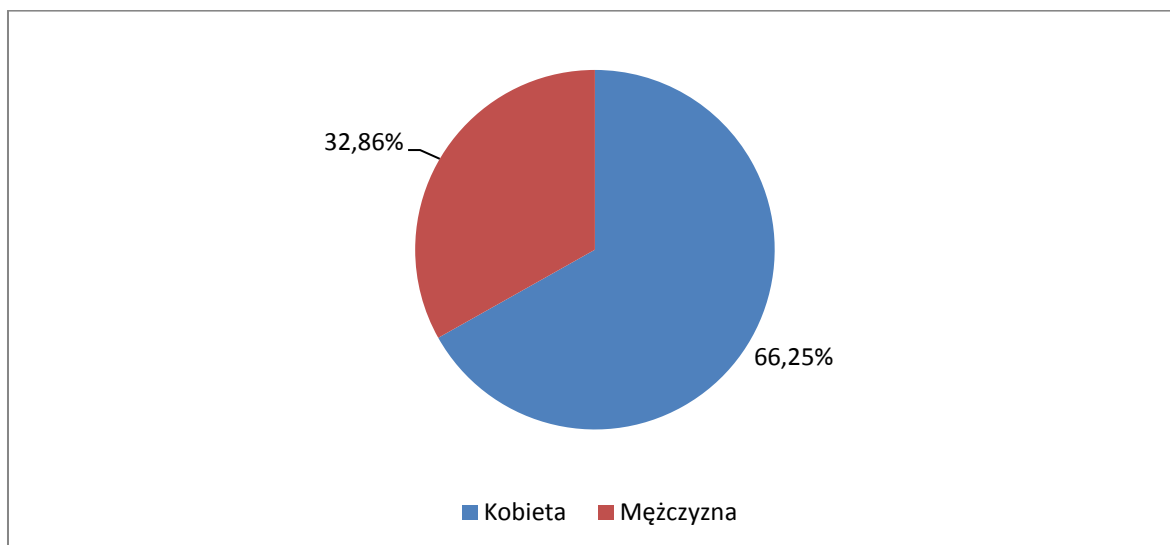
Dobór próby miał charakter celowy, a więc polegał na zamierzonym wyłonieniu osób o pewnych cechach, uznanych za istotne ze względu na problematykę badawczą. Badaniem zostały objęte osoby w wieku 60 lat i więcej, mieszkańcy miast Rybnik i Wodzisław Śląski, bez względu na płeć. Ze względu na liczną grupę objętą badaniem (łącznie przeprowadzono 563 wywiady kwestionariuszowe), nie wyznaczono dodatkowych kryteriów doboru próby badawczej.

Grupę badanych stanowiły zarówno osoby aktywne (zaangażowane w działalność organizacji pozarządowych, w tym w szczególności działających na rzecz osób starszych, rad dzielnic, samorządu terytorialnego), jak mniej aktywne – nieuczestniczące na co dzień w życiu społecznym swojego miasta.

1.4 Charakterystyka grupy badawczej

W badaniu wzięły udział 373 kobiety (w tym: 196 mieszkanek Rybnika i 177 mieszkanek Wodzisławia Śląskiego) i 185 mężczyzn.

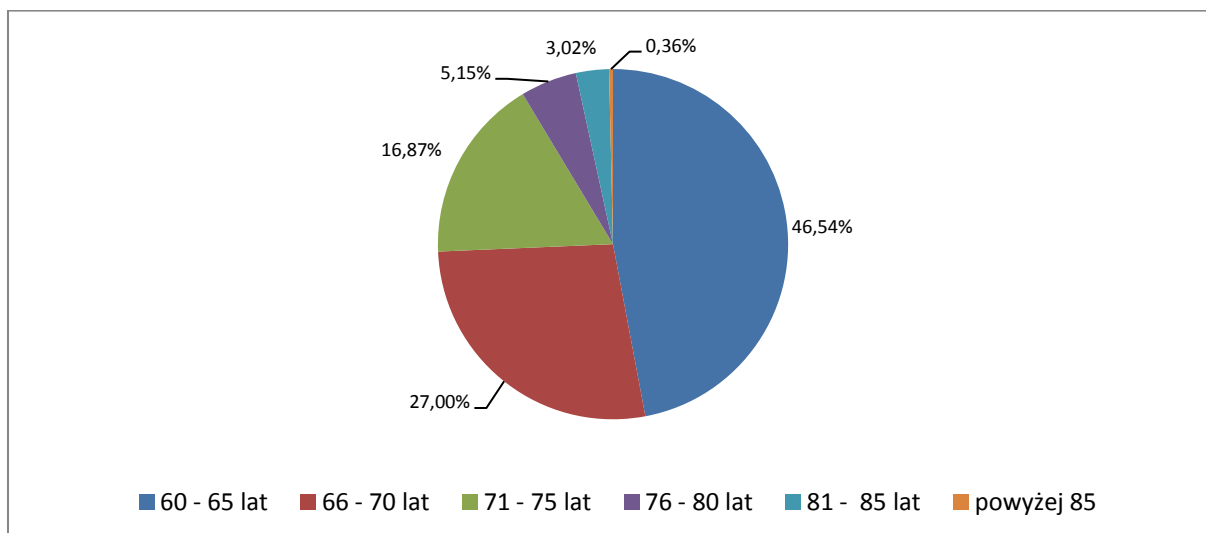
Wykres 1. Osoby badane ze względu na płeć

[Źródło: badanie własne]

Ponad 70% badanych stanowiły osoby do 70 roku życia. 17% stanowiły osoby w wieku 71-75 lat, 5% osoby w wieku 76-80 lat, w badaniu wzięły udział także dwie respondentki w wieku powyżej 85 lat.

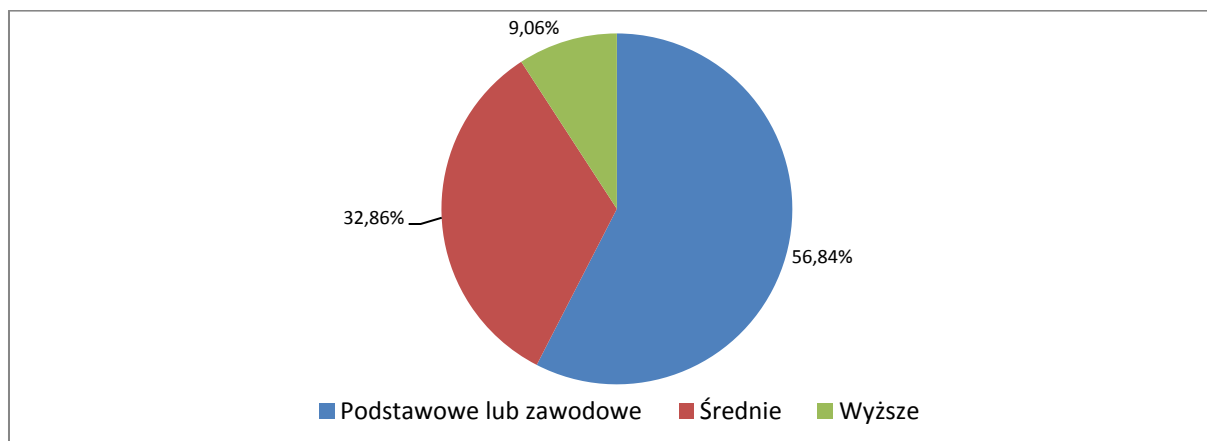
Wykres 2. Wiek badanych

[Źródło: badanie własne]

9% badanych to osoby z wykształceniem wyższym, 33% badanych posiadało wykształcenie średnie. Niemal połowę stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym lub zawodowym.

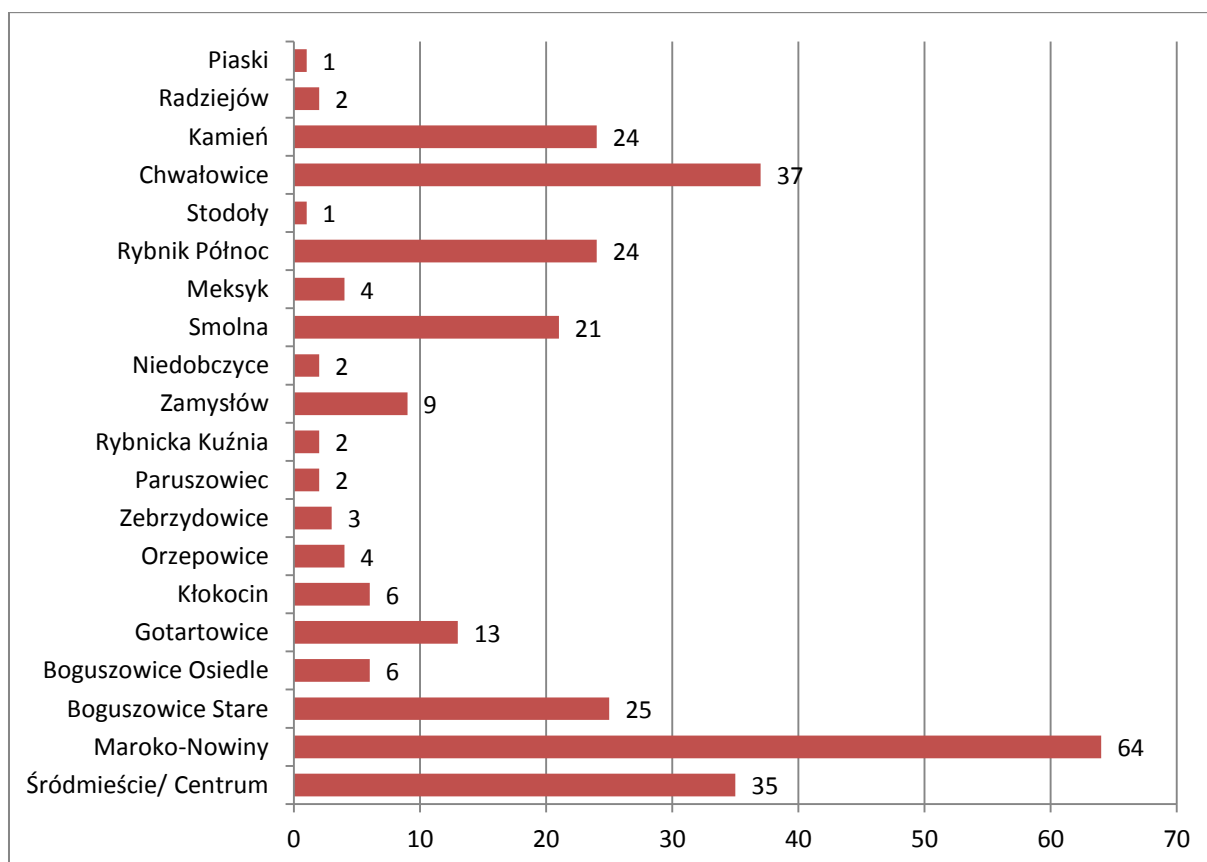
Wykres 3. Wykształcenie respondentów

[Źródło: badanie własne]

Seniorzy poddani badaniu reprezentowali różne dzielnice miast. W przypadku Rybnika najliczniej reprezentowana była dzielnica Maroko-Nowiny, Śródmieście oraz Chwałowice.

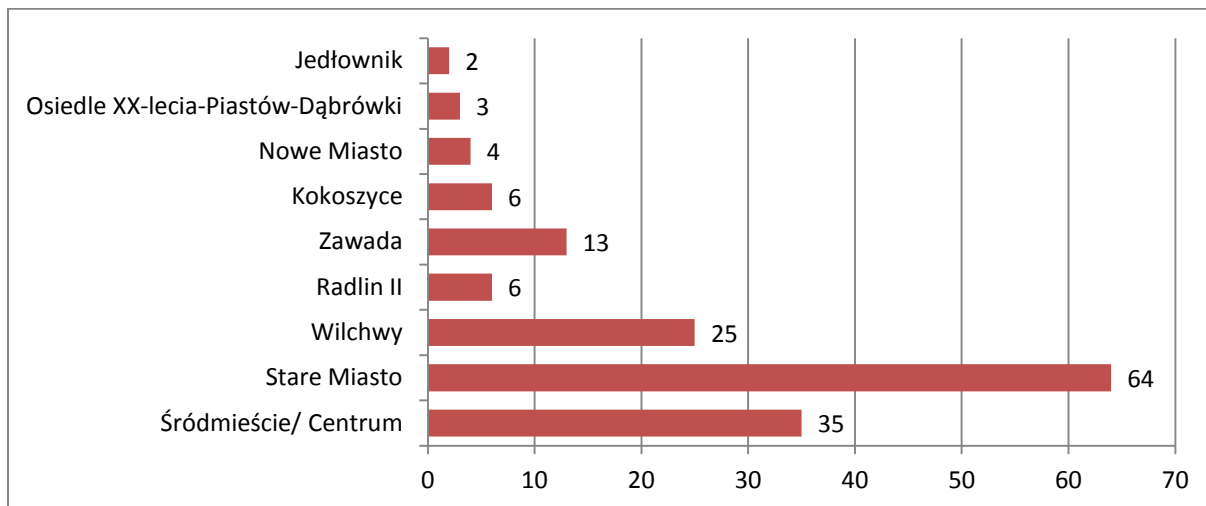
Wykres 4. Struktura badanych ze względu na dzielnicę zamieszkania - Rybnik

[Źródło: badanie własne]

W przypadku Wodzisławia Śląskiego trzy najliczniej reprezentowane dzielnice to Stare Miasto, Śródmieście i Wilchwy.

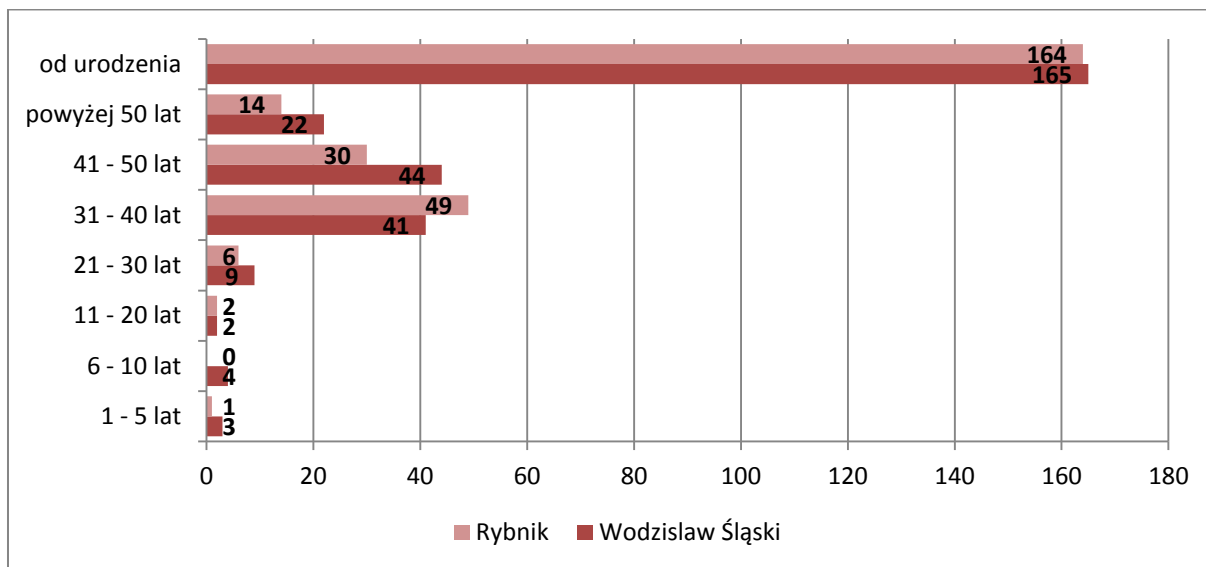
Wykres 5. Struktura badanych ze względu na dzielnicę zamieszkania - Wodzisław Śląski

[Źródło: badanie własne]

Zdecydowana większość badanych do osoby mieszkające w Rybniku i Wodzisławiu od urodzenia.

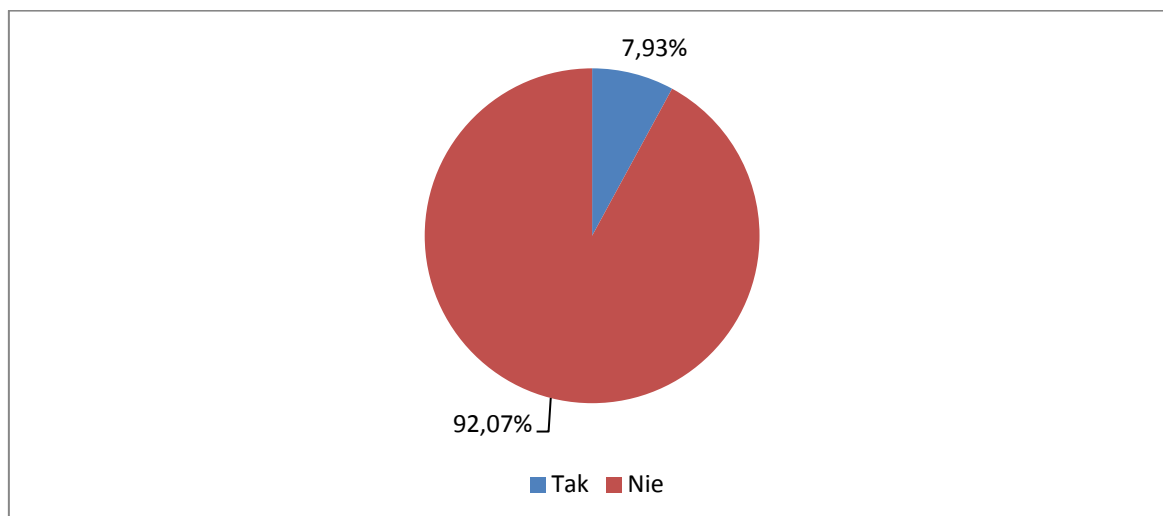
Wykres 6. Czas zamieszkiwania w mieście (w latach)

[Źródło: badanie własne]

Badani seniorzy to przede wszystkim osoby nieaktywne zawodowo. Jedynie 8% badanych w momencie przeprowadzania badania było zatrudnionych .

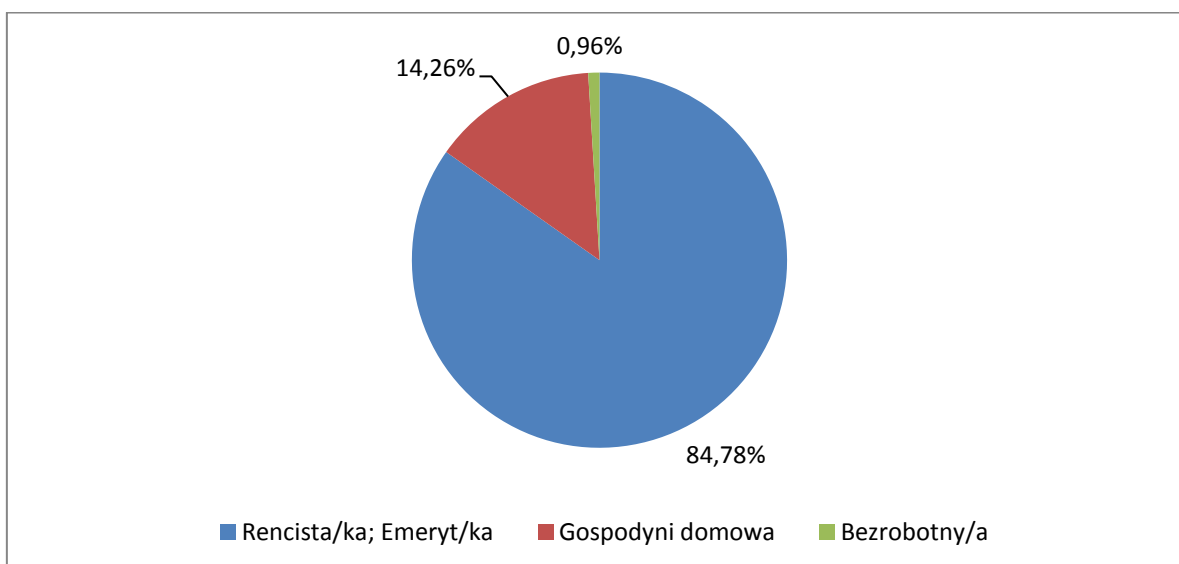
Wykres 7. Czy obecnie P. pracuje?

[Źródło: badanie własne]

Wśród respondentów nieaktywnych zawodowo 85% stanowią osoby korzystające ze świadczeń emerytalnych lub rentowych, 14% nieaktywnych zawodowo respondentów określiło swój status jako "gospodyni domowa".

Wykres 8. Jeśli jest P. nieaktywny zawodowo to proszę określić do jakiej kategorii P. należy?

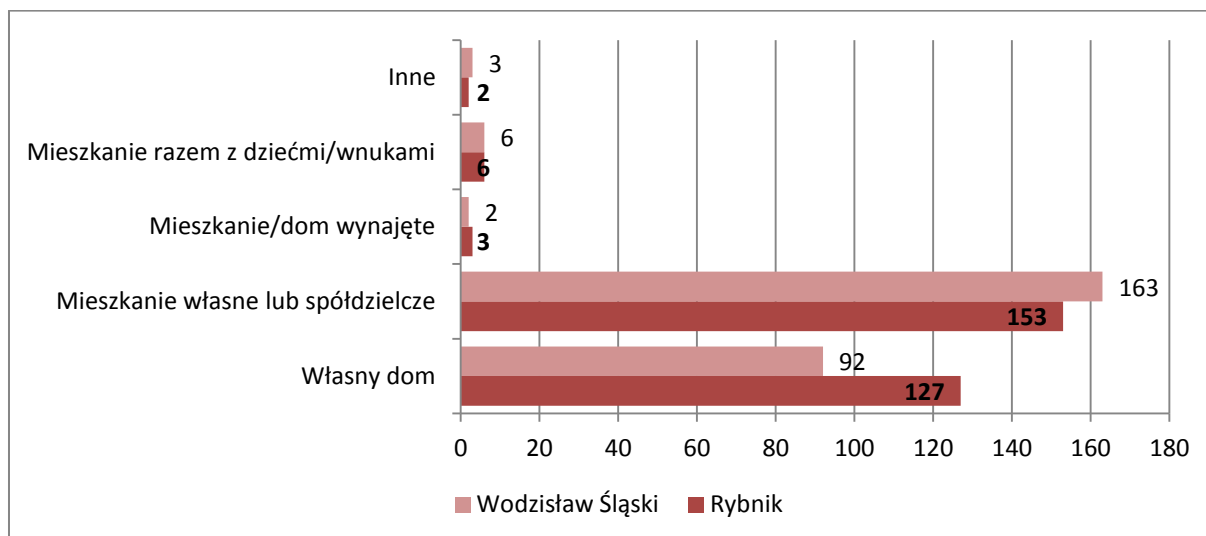

[Źródło: badanie własne]

Niemal wszyscy badani posiadają na własność mieszkanie lub dom, w którym zamieszkują. Co ciekawe, zdecydowanie mniej badanych wodzisławian zamieszkuje we własnych domach niż w mieszkaniach. W przypadku rybniczian proporcje te są bardziej wyrównane.

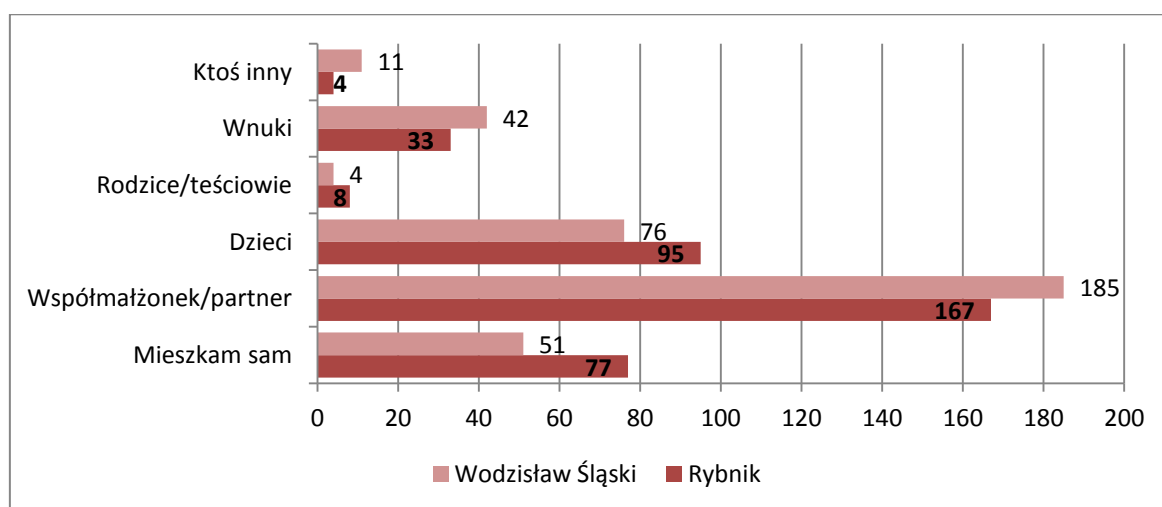
Wykres 9. Warunki mieszkaniowe badanych

[Źródło: badanie własne]

W badanych społecznościach Rybnika i Wodzisławia Śląskiego nadal widoczny jest model rodziny wielopokoleniowej. Poddani badaniu seniorzy w zdecydowanej większości mieszkają wspólnie ze współmałżonkami/partnerami (62% badanych) oraz z dziećmi - tak zadeklarowało 30% badanych. Biorąc pod uwagę wiek badanych dzieci te najpewniej są osobami dorosłymi i same tworzą rodziny. W przypadku kategorii "ktoś inny" dominowały odpowiedzi: *mąż córki, synowa*. Ponad 13% badanych mieszka razem z wnukami. 23% mieszka samotnie.

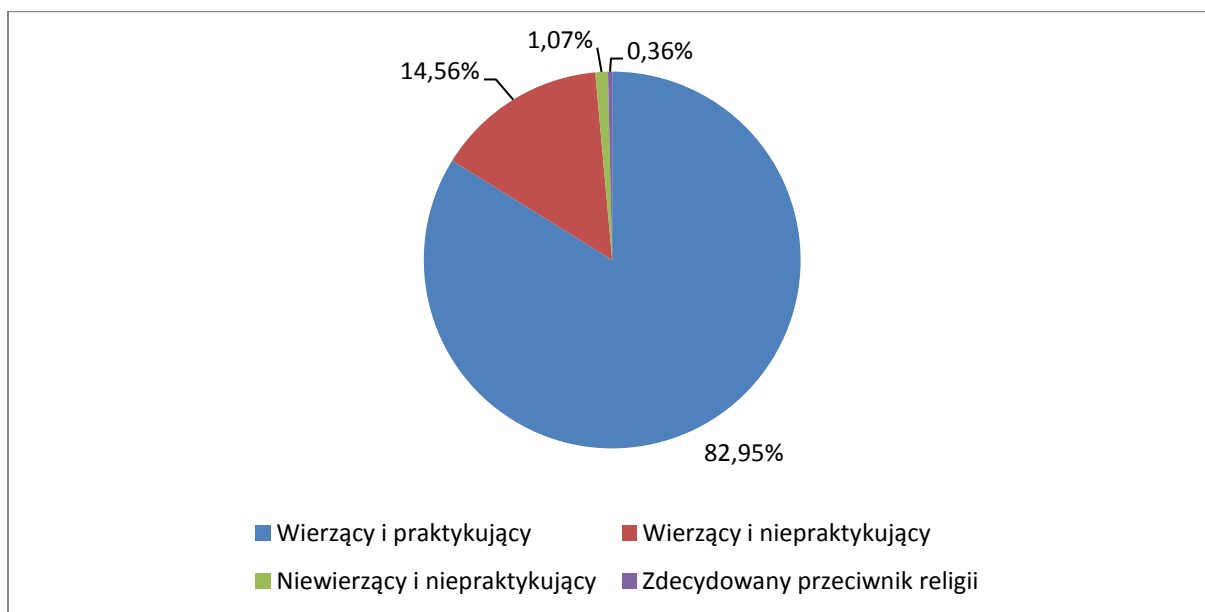
Wykres 10. Z kim P. mieszka?

[Źródło: badanie własne]

Osoby badane było również poproszone o określenie swojego stosunku do religii. Zdecydowana większość (83% badanych) to osoby wierzące i praktykujące. 15% to osoby wierzące, ale niepraktykujące. Sześciu respondentów określiło się jako osoby niewierzące, a dwie jako zdecydowani przeciwnicy religii.

Wykres 11. Stosunek do religii

[Źródło: badanie własne]

II. Omówienie wyników badania

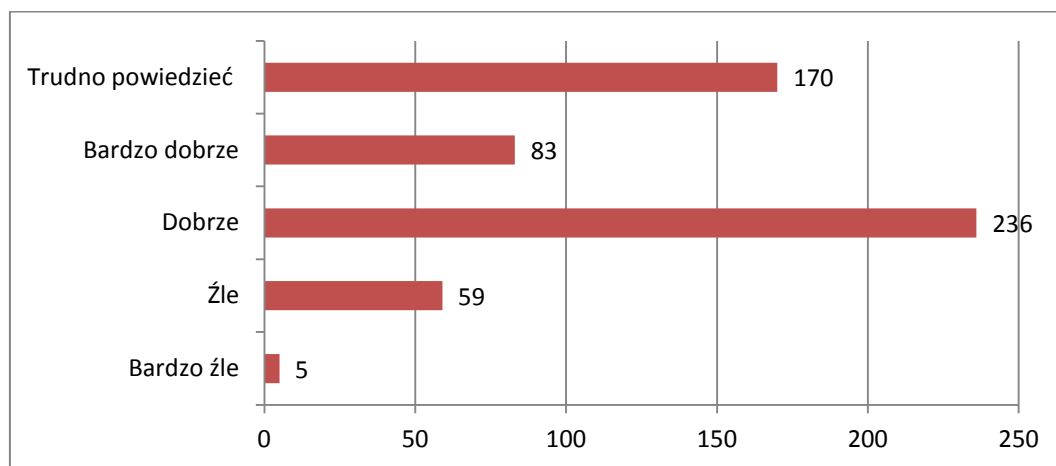
W tej części opracowania omówione zostaną najważniejsze kwestie związane z przeprowadzonym badaniem, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii związanych z postrzeganiem obu miast przez seniorów, aktywnością społeczną i obywatelską seniorów, zainteresowaniami i stylem życia, a także kondycją fizyczną i sytuacją ekonomiczną badanych. W opracowaniu uwzględniono również istotne różnice występujące pomiędzy wynikami badań z obu miast.

2.1. Postrzeganie Rybnika i Wodzisławia Śląskiego przez najstarszych mieszkańców miast

Mieszkańców Rybnika i Wodzisławia Śląskiego poproszono o ocenę warunków życia wszystkich mieszkańców tychże miast. Badani oceniali warunki życia pod kątem kilku kryteriów: rynek pracy, oświata, opieka zdrowotna, warunki mieszkaniowe, bezpieczeństwo, dostępność do kultury, dostępność do sportu i rekreacji, dostępność placówek handlowych i usługowych.

Ankietowanym trudno było ocenić sytuację panującą na lokalnym rynku pracy, co spowodowane jest faktem, że 85% badanych stanowiły emeryci lub osoby korzystające z rent. ¼ badanych uważała, że ogólna sytuacja panująca na lokalnym rynku pracy jest zła.

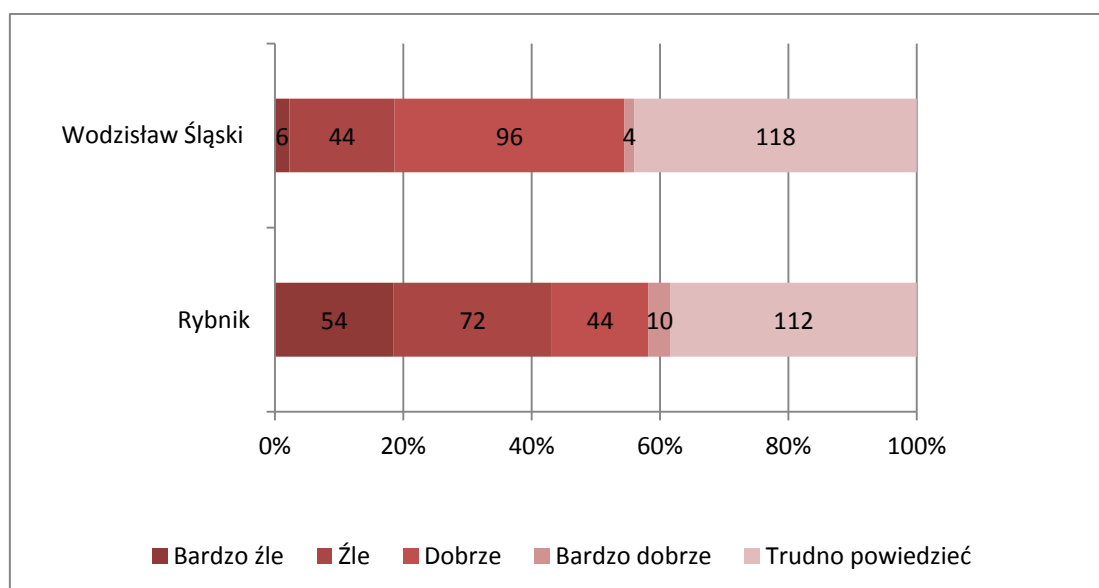
Wykres 12. Ocena oświaty w Rybniku i Wodzisławiu śląskim

[Źródło: badanie własne]

Badani są zadowoleni z dostępności i jakości oświaty w swoich miastach. 43% mieszkańców dobrze ocenia oświatę. Na terenie tych miast znajduje się wiele szkół, dodatkowo w Rybniku swoje zamiejscowe ośrodki mają 3 uczelnie wyższe: Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Ekonomiczny oraz Politechnika Śląska. Mieszkańcy nie mają problemów ze znalezieniem oferty edukacyjnej dla siebie.

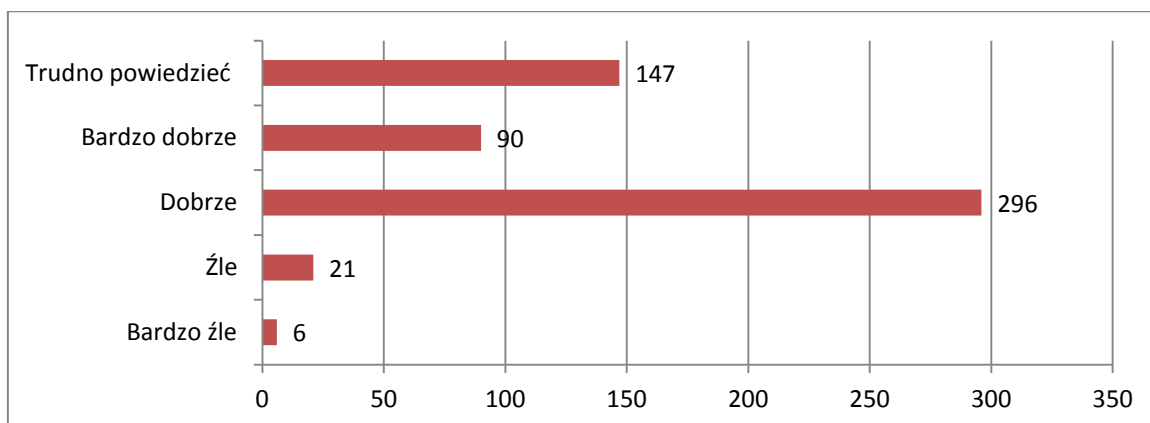
Wykres 13. Jaka jest P. ocena warunków życia w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim pod kątem opieki zdrowotnej?

[Źródło: badanie własne]

Duże rozbieżności występują w ocenie dostępności oraz jakości opieki zdrowotnej w obu miastach. Mieszkańcy Wodzisławia Śląskiego dobrze oceniają miasto pod tym kątem. 36% badanych twierdziło, że dostęp do opieki zdrowotnej jest na odpowiednim poziomie. W Rybniku taką opinię podziela jedynie 15% badanych. 25% źle oceniło opiekę zdrowotną w Rybniku.

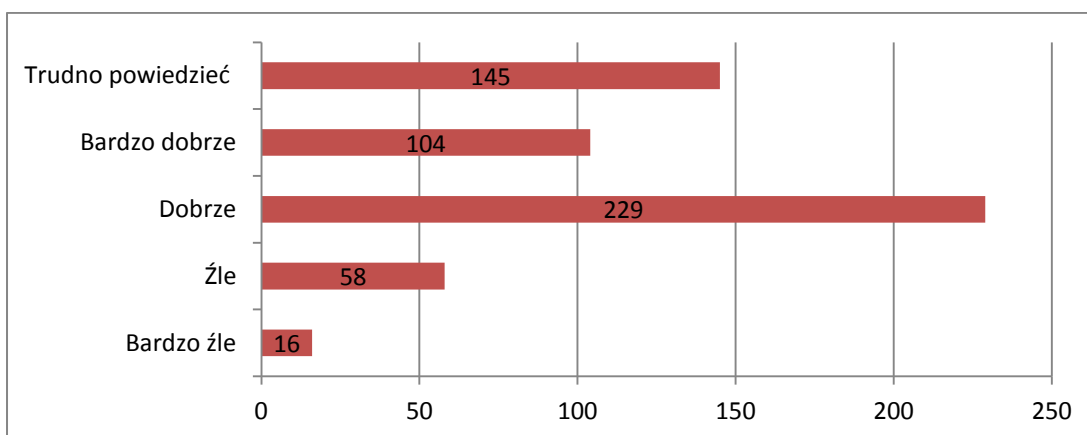
Wykres 14. Ocena warunków mieszkaniowych w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim

[Źródło: badanie własne]

½ badanych warunki mieszkaniowe w tych dwóch miastach oceniło, jako dobre. 16% twierdziło, że warunki mieszkaniowe zarówno w Rybniku jak i w Wodzisławiu Śląskim są bardzo dobre. 44% badanych stwierdziło, że poziom bezpieczeństwa w tych dwóch miastach zachowany jest na dobrym poziomie. 11% uważało, że czuje się bardzo bezpiecznie.

Wykres 15. Ocena dostępu do kultury i rozrywki w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim

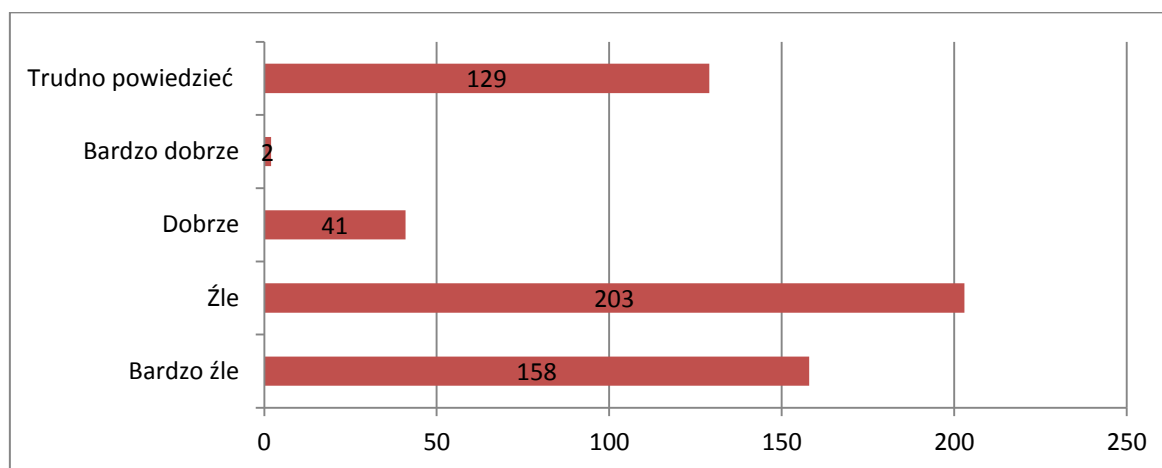
[Źródło: badanie własne]

Prawie ½ badanych dobrze oceniła dostęp do kultury i rozrywki. Na tym samym poziomie został oceniony dostęp do sportu i rekreacji. 19% uważało, że dostępność działań kulturalnych jest na bardzo wysokim poziomie. 10% twierdziło, że działania kulturalne i rekreacyjne są słabo dostępne.

Badani zostali poproszeni o ocenę dostępności do placówek handlowych i usługowych. Ponad ¾ badanych stwierdziło, że zarówno w Rybniku, jak i w Wodzisławiu Śląskim nie ma problemu z dostępnością do placówek handlowych i usługowych.

Badani zostali poproszeni również o ocenę warunków życia mieszkańców Rybnika i Wodzisławia Śląskiego po 60 roku życia. Ocena była dokonywana z uwzględnieniem tych samych kryteriów, co ocena ogólna.

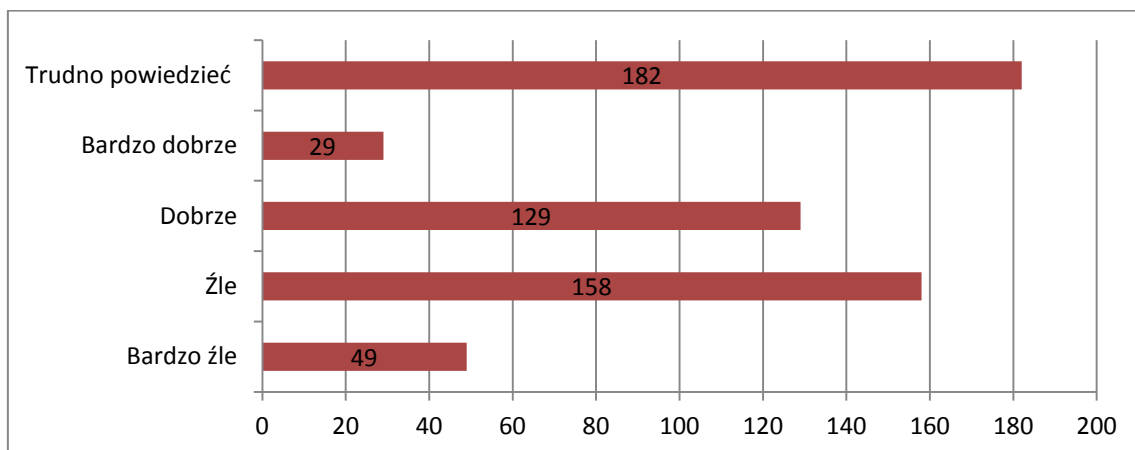
Wykres 16. Ocena lokalnego rynku pracy dla osób 60+ w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim

[Źródło: badanie własne]

30% respondentów bardzo źle oceniło lokalny rynek pracy, jako nie sprzyjający zatrudnianiu osób w wieku 60+. Ponad ½ badanych twierdziła, że lokalny rynek pracy jest zamknięty na osoby po 60 roku życia.

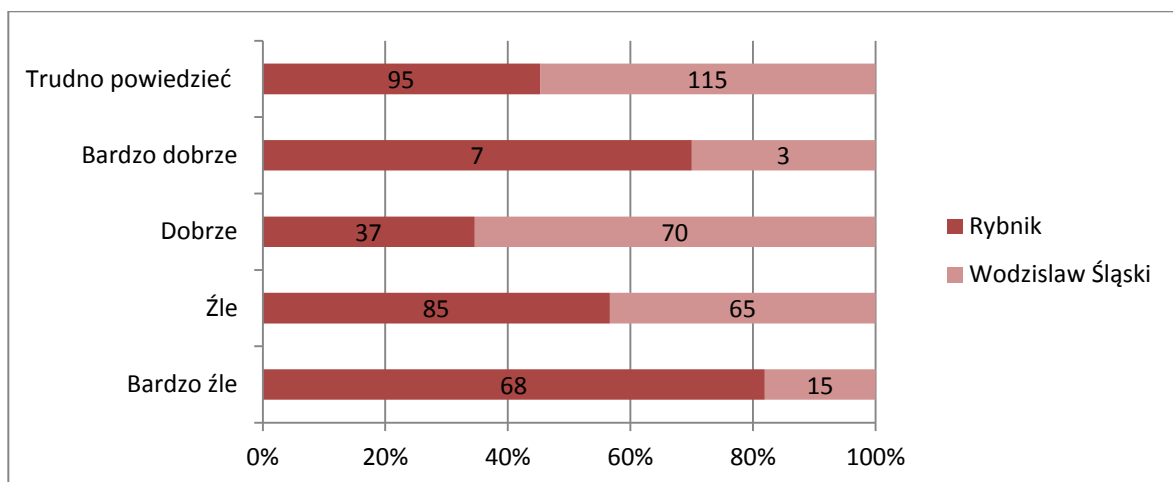
Wykres 17. Ocena dostępności oświaty dla osób w wieku 60+ w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim

[Źródło: badanie własne]

Dostępność do oświaty osób w wieku 60+ została oceniona przez 24% wodzisławian i rybniczian jako dobra. Ponad ¼ badanych źle oceniła działania oświatowe skierowane do osób po 60 roku życia.

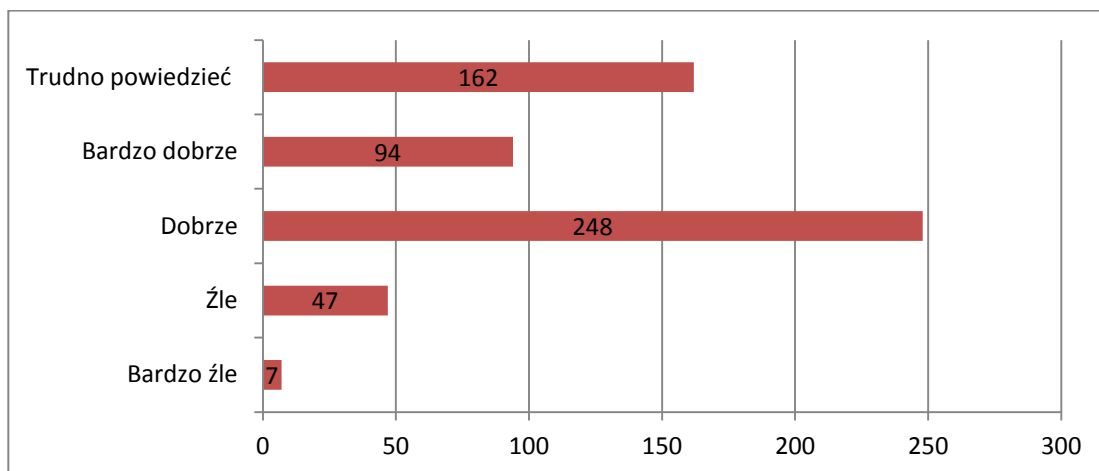
Wykres 18. Ocena opieki zdrowotnej dla osób w wieku 60+ w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim

[Źródło: badanie własne]

Ocena dostępności do opieki zdrowotnej osób po 60 roku życia jest podobna do oceny dostępności dla wszystkich mieszkańców. 27% badanych wodzisławian dobrze oceniło opiekę zdrowotną. Z tą opinią zgodziło się prawie o połowę mniej rybniczian. Ponad połowa rybniczian źle oceniła opiekę zdrowotną skierowaną do osób 60+. 30% badanych mieszkańców Wodzisławia Śląskiego również uważało, że dostęp do opieki zdrowotnej nie jest zadowalający.

Wykres 19. Ocena warunków mieszkaniowych osób w wieku 60+ w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim

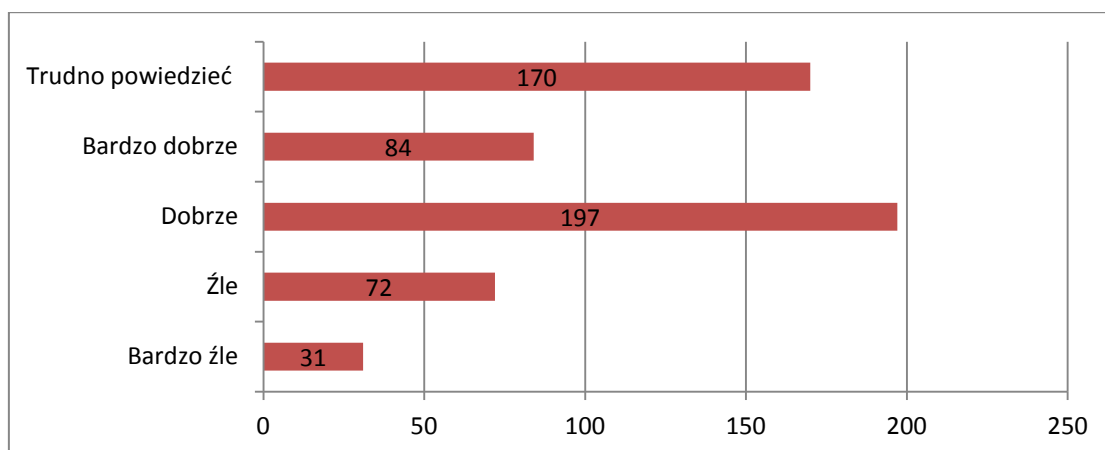

[Źródło: badanie własne]

44% badanych mieszkańców Rybnika i Wodzisławia Śląskiego dobrze oceniło swoje warunki mieszkaniowe. 17% uważało, że ich warunki mieszkaniowe są bardzo dobre. 9% badanych rybniczian i wodzisławian nie było zadowolonych w warunków, w jakich zamieszkują.

Połowa badanych rybniczian i wodzisławian po 60 roku życia zadeklarowało, że czuje się bezpiecznie w swoich miastach. 12% badanych oceniło źle poziom bezpieczeństwa. Ocena ta jest porównywalna z ogólną oceną poczucia bezpieczeństwa w tych dwóch miastach.

Wykres 20. Ocena dostępu do kultury i rozrywki dla osób w wieku 60+ w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim

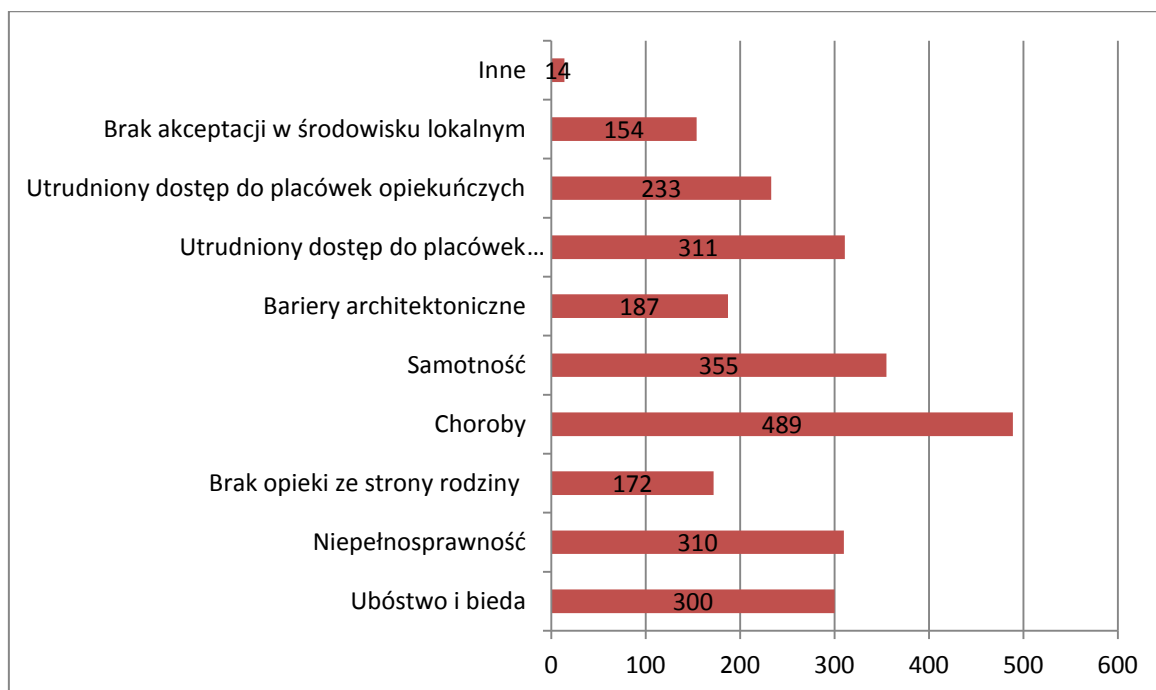

[Źródło: badanie własne]

½ badanych dobrze oceniła działania kulturalne i rekreacyjne skierowane do osób po 60 roku życia. 20% spośród badanych nie było zadowolonych, z jakości działań kulturalnych i rekreacyjnych w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim.

44% badanych rybniczian i wodzisławian po 60 roku życia bardzo dobrze oceniło dostępność placówek handlowych zarówno w Rybniku jak i w Wodzisławiu Śląskim dla osób starszych. 30% respondentów na tym samym poziomie ocenia dostępność do placówek usługowych. Mieszkańcy obu miast wyrażali zadowolenie z bliskości i ilości tego typu placówek na terenie ich miast.

Wykres 21. Problemy dotykające osoby starsze w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim

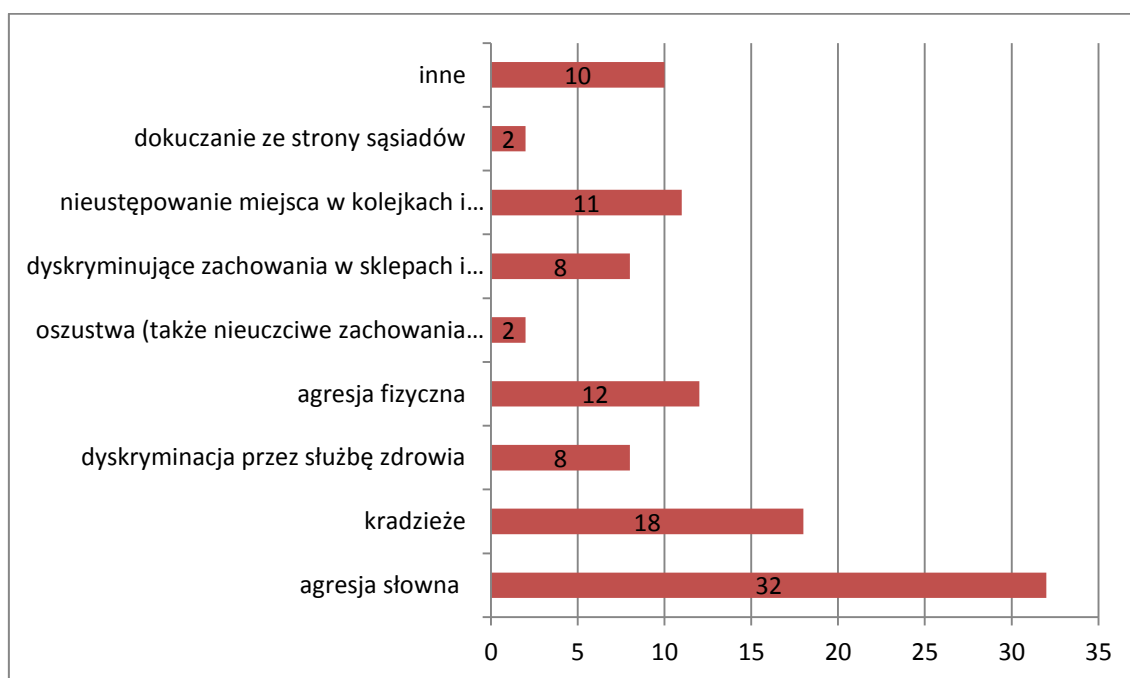

[Źródło: badanie własne]

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie najczęstszych problemów z jakimi borykają się osoby starsze w zamieszkujące Rybnik i Wodzisław Śląski – mieli możliwość zaznaczenia więcej niż jednej odpowiedzi. Jako jeden z największych problemów respondenci wskazali problemy wynikające ze stanu zdrowia i profilaktyki zdrowotnej, a więc: choroby, niepełnosprawność i utrudniony dostęp do rehabilitacji. Jednocześnie równie wiele badanych wskazało na problemy społeczne, takie jak samotność. Wielu mieszkańców Rybnika i Wodzisławia Śląskiego uważało, że ważnym problemem z jakim borykają się osoby starsze jest ubóstwo oraz brak akceptacji ze strony rodziny.

Wykres 22. Doświadczenia badanych odnośnie form gorszego traktowania, lekceważenia ze względu na wiek

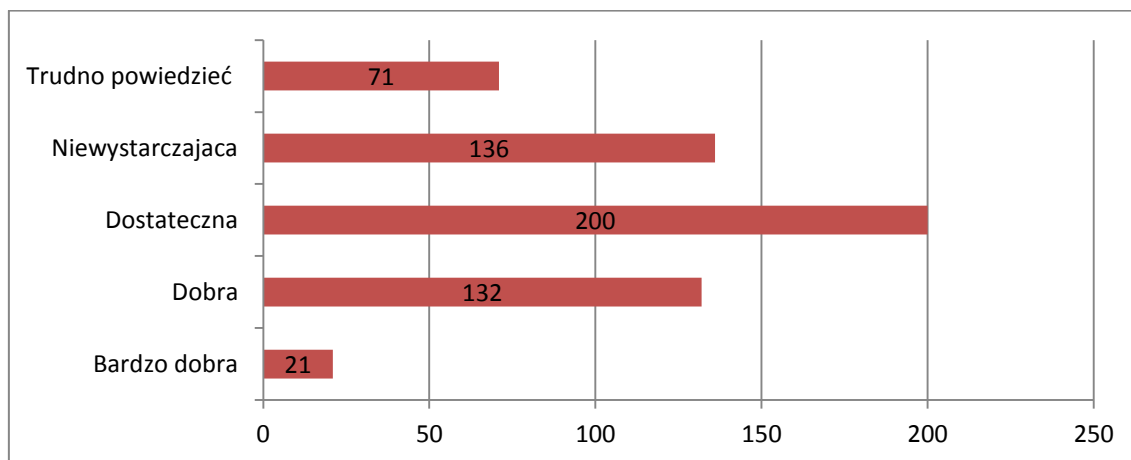

[Źródło: badanie własne]

Badanie obejmowało również zagadnienia związane z przejawami dyskryminacji osób starszych w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim. 44% badanych twierdziło, że spotkało się z przejawami agresji wobec osób starszych. 17% badanych twierdziło, że byli świadkami lub agresja była skierowana bezpośrednio w stosunku do nich. Jako przejawy zachowań agresywnych i dyskryminacyjnych ankietowani wskazali m.in. agresję słowną, brak szacunku, agresję fizyczną, kradzieże. 8% badanych stwierdziło, że czują się dyskryminowani przez służbę zdrowia. Natomiast 33% badanych rybniczian i wodzisławian twierdziło, że nie słyszało o przypadkach agresji ani nie spotkało się z sytuacją, w której występowała dyskryminacja ze względu na wiek.

Kolejnym aspektem była organizacja czasu wolnego dla osób starszych w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim. Badani zostali poproszeni o ocenę różnorodności, dostępności różnego rodzaju możliwości spędzania czasu wolnego. 36% ankietowanych oceniło organizację czasu wolnego jako dostateczną, prawie ¼ stwierdziła, że dostępność i różnorodność form spędzania czasu wolnego jest niewystarczająca. Tyle samo ankietowanych mieszkańców Rybnika i Wodzisławia Śląskiego było zadowolonych z możliwości spędzania czasu wolnego.

Wykres 23. Ocena organizacji czasu wolnego dla osób starszych w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim

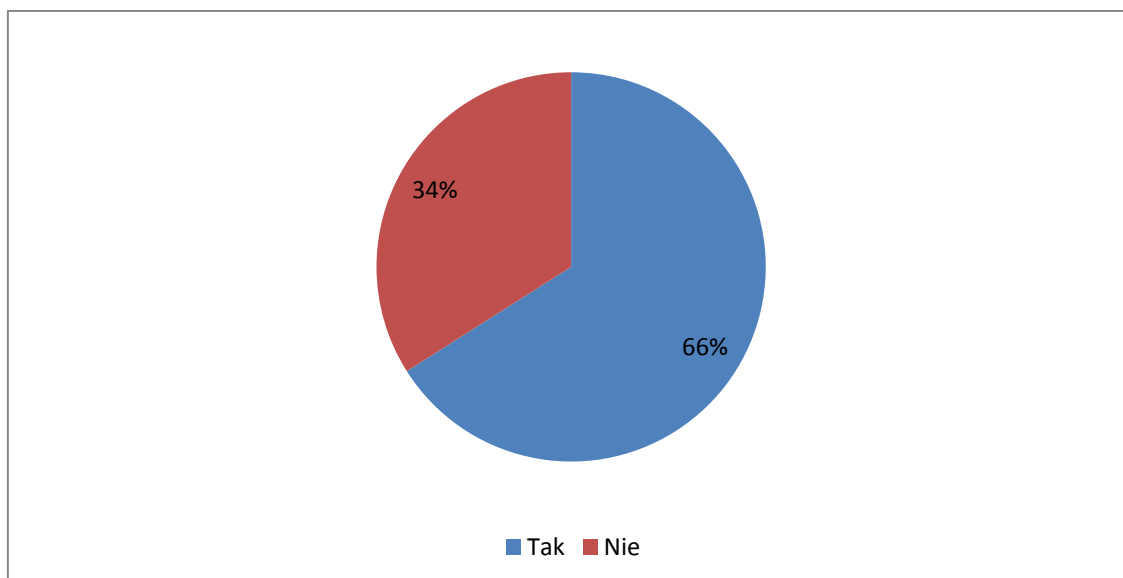

[Źródło: badanie własne]

Połowa badanych oceniła dostępność do usług rehabilitacyjnych i opiekuńczych w poszczególnych miastach jako niewystarczającą. Tylko 14% było zadowolonych z dostępności do tego typu usług. 33% twierdziło, że możliwość skorzystania z usług placówek opiekuńczych i rehabilitacyjnych jest na dostatecznym poziomie.

Respondenci byli pytani też o kwestie związane z odpowiedzialnością za najbliższe otoczenie.

Wykres 24. Czy zwykle reaguje P., jeśli dochodzi do dewastacji wspólnego mienia?

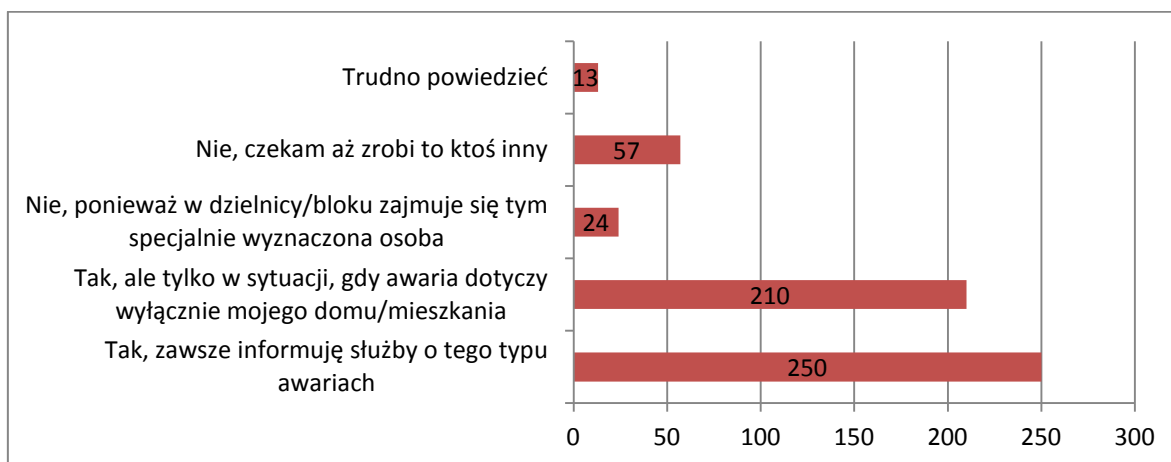

[Źródło: badanie własne]

W trakcie badań ankietowanych poproszono o wskazanie sposobu postępowania w przypadku dewastacji mienia czy zakłócania porządku. 66% respondentów twierdziło, że reaguje w takiej sytuacji, najczęściej powiadamiając policję lub straż miejską o takich przypadkach. Niektórzy sami

interweniuje upominając lub zwracając uwagę. 34% nie podejmuje żadnych działań, najczęściej ze strachu lub obawy przed zemstą.

Wykres 25. Czy zawiadamia P. odpowiednie służby w przypadku awarii?

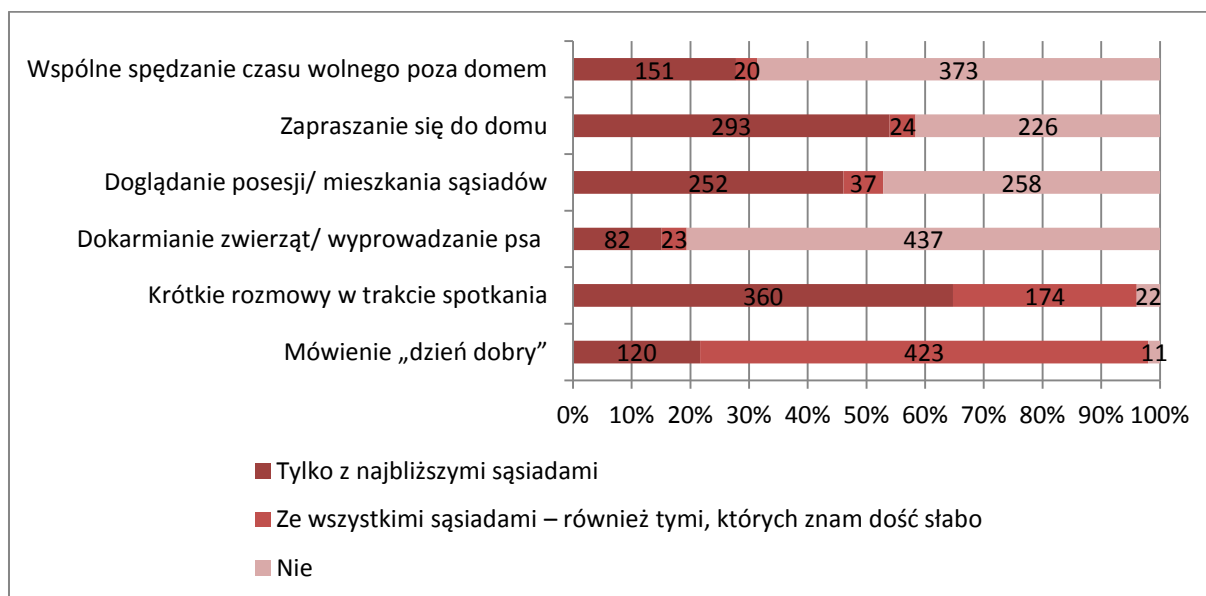

[Źródło: badanie własne]

45% ankietowanych mieszkańców Rybnika i Wodzisławia Śląskiego twierdziło, że zawsze podejmuje działania i powiadamia odpowiednie służby o awariach, niezależnie od sytuacji. Natomiast 38% podejmuje interwencje tylko w przypadku, gdy awaria dotyczy wyłącznie ich miejsca zamieszkania. 10% nie podejmuje żadnych działań, czekając aż ktoś inny powiadomi odpowiednie służby.

Badanie miało posłużyć również ocenie jakości relacji panujących pomiędzy osobami powyżej 60 roku życia a ich sąsiadami.

Wykres 26. Czy P. kontakty z sąsiadami obejmują takie zachowania jak:

[Źródło: badanie własne]

63% badanych twierdziło, że zna prawie wszystkich sąsiadów w swoim miejscu zamieszkania. 36% zna tylko niektórych sąsiadów. Mieszkańcy Rybnika i Wodzisławia śląskiego mają zaufanie tylko do najbliższych sąsiadów, 3/4 badanych twierdziło, że ich kontakty ze wszystkimi sąsiadami ograniczają się do mówienia „dzień dobry”. 65% badanych stwierdziło, że odbywa krótkie rozmowy tylko z najbliższymi sąsiadami. 46% ankietowanych dogląda posesji czy mieszkania najbliższych sąsiadów pod ich nieobecność. 54% stwierdziło, że zaprasza najbliższych sąsiadów do domów. ¼ badanych spędza z najbliższymi sąsiadami czas wolny (np. podczas wspólnych wyjazdów).

Mieszkańcy Rybnika i Wodzisławia Śląskiego poproszeni zostali o wskazanie w skali 1 – 5 (gdzie 1 oznacza ocenę bardzo złą), jak oceniają następujące obszary swojego życia: relacje rodzinne, sytuację społeczną, zdrowotną, finansową oraz spędzanie czasu wolnego. Najlepiej ocenili sytuację rodzinną i społeczną (1/2 badanych jest bardzo zadowolona). Ankietowani także dobrze ocenili swoją sytuację finansową (40%). 30% respondentów stwierdziło, że są bardzo zadowoleni ze swojego życia towarzyskiego (najczęstszą formą spędzania czasu wolnego były spotkania z rodziną i znajomymi). 1/3 badanych wskazała, że są zadowoleni ze swojego stanu zdrowia. Najwyższa ocena dotyczy relacji z członkami rodziny - być może spowodowane jest to faktem, że ankietowani swój czas wolny poświęcają właśnie na spotkania z rodziną lub opieką nad wnukami.

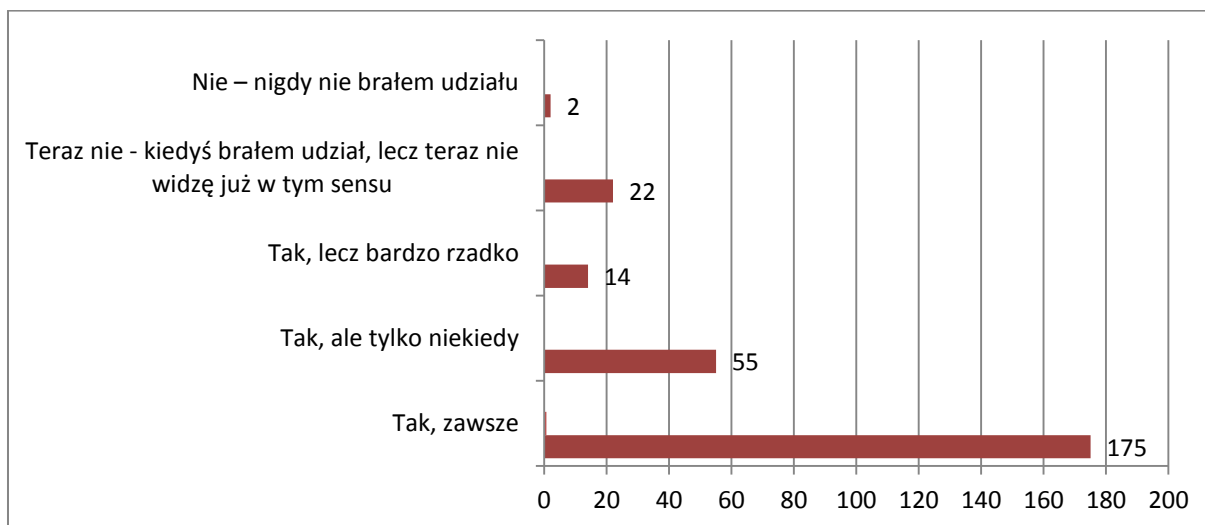
2.2. Aktywność seniorów

2.2.1. Aktywność obywatelska

Jednym z obszarów, których dotyczyło badanie przeprowadzone w Wodzisławiu Śląskim i Rybniku była aktywność obywatelska osób, które przekroczyły 60 rok życia. Respondentów zapytano zarówno o uczestnictwo w wyborach, korzystanie z czynnego, jak i biernego prawa wyborczego oraz kwestie związane z zaangażowaniem w działanie innego rodzaju podmiotów takich jak związki zawodowe, kluby, stowarzyszenia i fundacje.

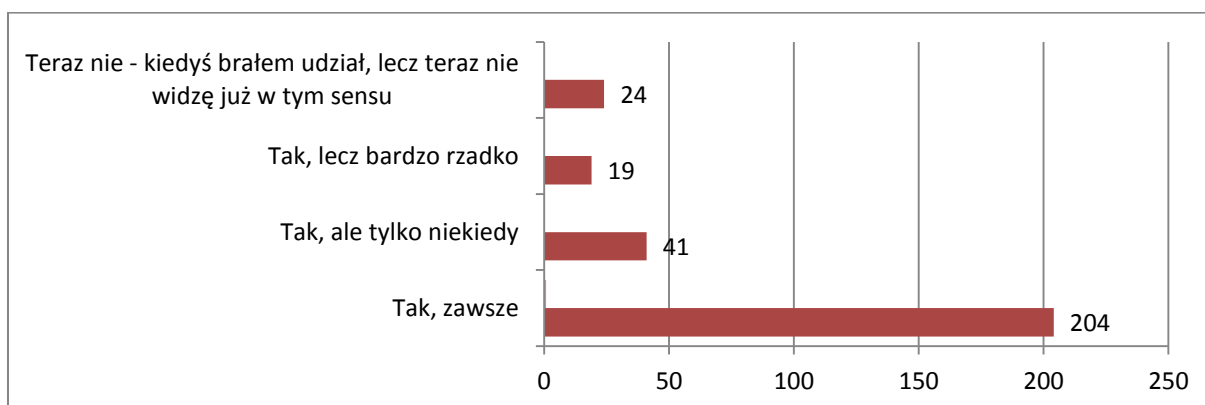
Jeżeli chodzi o aktywność wyborczą to odpowiedzi sugerują, że mamy do czynienia z grupą wyjątkowo często uczestniczącą w wyborach. 69,4% ankietowanych z Rybnika i 65,1% ankietowanych z Wodzisławia Śląskiego zawsze uczestniczy w wyborach. Zaś tylko 4 osoby z Rybnika i 2 z Wodzisławia Śląskiego nigdy nie były na wyborach. Rozkład odpowiedzi wygląda następująco.

Wykres 27. Czy bierze P. udział w wyborach/referendach głosując (Wodzisław Śląski)?

[Źródło: badanie własne]

Wykres 28. Czy bierze P. udział w wyborach/referendach głosując (Rybnik)?

[Źródło: badanie własne]

Badanie nie pozwala jednakże jednoznacznie stwierdzić, czy właśnie ta grupa stanowi szczególnie wyjątkową część elektoratu, która chętniej uczestniczy w wyborach. Dane Państwowej Komisji Wyborczej wskazują, że frekwencja wyborcza waha się od 68,23% w drugiej turze wyborów prezydenckich w 1995 roku do zaledwie 20,87% biorących udział w głosowaniu do Parlamentu Europejskiego w 2004 roku. Jednocześnie jednak obserwujemy, że o wiele więcej osób deklaruje uczestnictwo w wyborach, niż wynosi rzeczywista frekwencja. „Zarówno przed wyborami, jak i po ich zakończeniu liczba badanych deklarujących uczestniczenie w nich z reguły przewyższa faktyczną frekwencję. Ponad dwa tygodnie po wyborach do poszczególnych szczebli samorządów i po I turze głosowania na wójtów, burmistrzów i prezydentów miast o swoim w nich udziale mówiło 62% ankietowanych, czyli aż o 15 punktów więcej, niż wyniosła rzeczywista frekwencja. Tego rodzaju

rozbieżność między deklaracjami a stanem faktycznym jest zjawiskiem bardzo dobrze znanym. Główną, choć nie jedyną przyczyną składania deklaracji bez pokrycia jest niechęć części respondentów do ujawniania zachowań – ich zdaniem – nieaprobowanych społecznie, a do takich z reguły zalicza się nieobecność na wyborach”¹. Zatem częstotliwość udziału w wyborach może mieć niższy poziom od wynikającego z odpowiedzi.

W przypadku korzystania z biernego prawa wyborczego seniorzy z Wodzisławia Śląskiego wykazali się większą aktywnością niż rybniczanie. Wprawdzie 73% ankietowanych z miasta Wodzisław Śląski nie kandydowało i nie ma takiego zamiaru, to 9% ma za sobą takie doświadczenie, 7% chciałoby kandydować, a kolejne 5% deklarowało gotowość do uczestnictwa w pracach komitetu jakiegoś kandydata.

W przypadku Rybnika 79% osób nie kandydowało i nie ma takiego zamiaru. Doświadczenie w kandydowaniu posiada 6 % respondentów, 5% chciałoby kandydować a zaledwie 2% chciałoby wesprzeć jakiegoś kandydata. W Wodzisławiu Śląskim osoby kandydowały najczęściej w wyborach samorządowych (13 osób) , zaś w Rybniku w wyborach na najniższym szczeblu, czyli do rady dzielnicy (7 osób). Wynika to zapewne z faktu, że w Wodzisławiu takich rad jest 9 a w Rybniku - 27.

Kolejne pytania dotyczące kwestii obywatelskich odnosiły się do aktywnego uczestnictwa w różnych formach instytucjonalnych, wykraczających poza aktywność wyborczą. W tym obszarze badania okazało się, że sytuacja w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim różni się.

Tabela 1. Odpowiedzi negatywne na pytanie: Czy jest pani/pan związany z:

	Rybnik	Wodzisław Śląski
Stowarzyszeniem/fundacją	77,9%	85,8%
Związkiem zawodowym	90,8%	92,1%
Klubem	62,6%	88,8%
Partią polityczną	92,7%	99,6%
Inną organizacją	90,3%	98,1%

[Źródło: badanie własne]

¹ Rafał Boguszewski „O wyborach samorządowych po obu turach głosowania” Centrum Badania Opinii Społecznej „Samorządność – władze lokalne – wybory lokalne” Pod redakcją Mirosławy Grabowskiej Warszawa 2010 str. 60-61

Jak widać, wyższe zaangażowanie mieszkańców Rybnika nie oznacza wcale poziomu wysokiego. Tym niemniej wskazane różnice nie mają charakteru przypadkowego i incydentalnego. Szczególnie duża różnica dotyczy aktywności w klubach.

Mieszkańcy Rybnika są także członkami zarządów stowarzyszeń/fundacji, związków zawodowych, klubów (4,9%) i innych organizacji. Natomiast tylko jedna osoba spośród mieszkańców Wodzisławia Śląskiego uczestniczących w badaniu wskazała, że zasiada w zarządzie związku zawodowego.

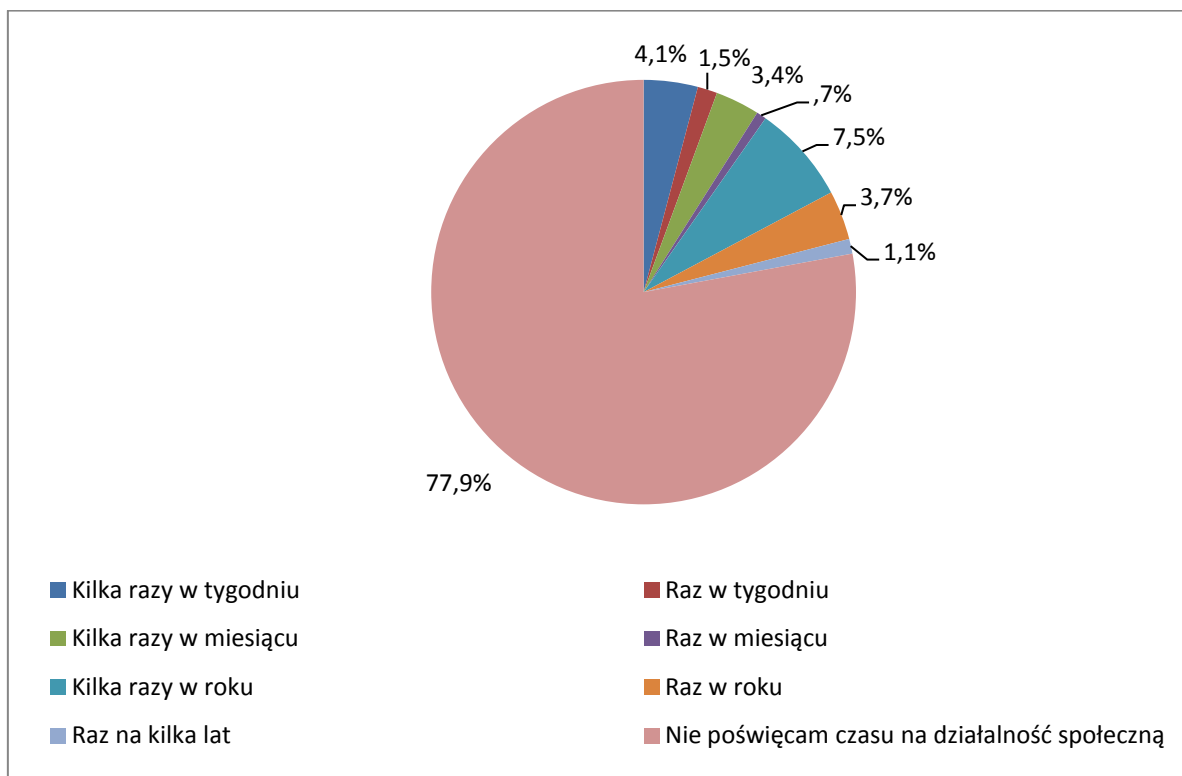
Inny typ organizacji wskazany w badaniu to w 3 przypadkach charakterystyczny dla Górnego Śląska - związek hodowców gołębi pocztowych, w 2 przypadkach - chór i w kolejnych 2 przypadkach organizacja turystyczna.

Wydaje się, że seniorzy na chwilę obecną zdecydowanie za rzadko angażują się w aktywność obywatelską w formie instytucjonalnej, zorganizowanej. Z jednej strony dysponują oni doświadczeniem oraz większą ilością wolnego czasu. Z drugiej strony aktywność ta ma przełożenie na jakość życia i poczucie jego sensu. Warto, zatem zdiagnozować przyczyny leżące u źródeł takich postaw.

Szczególnie wyraźnie widać niechęć do aktywności w partiach politycznych i związkach zawodowych. Związki zawodowe są dedykowane osobom pracującym, w tym wypadku niski poziom zainteresowania tą formą aktywności w życiu publicznym jest zrozumiały. Inaczej sprawa wygląda z aktywnością partyjną - możliwość przynależności do dowolnej partii jest podstawą funkcjonowania państwa demokratycznego. Budzi jednak ona negatywne skojarzenia. Wystarczy zauważyć, że spośród wodzisławskich respondentów, 2 osoby kandydowały w wyborach parlamentarnych. Ze względu na ordynację wyborczą musiało to być związane z partią polityczną. Jednocześnie żaden z respondentów nie wskazał na przynależność partyjną, a tylko 1 osoba odpowiedziała, że współpracuje z partią polityczną.

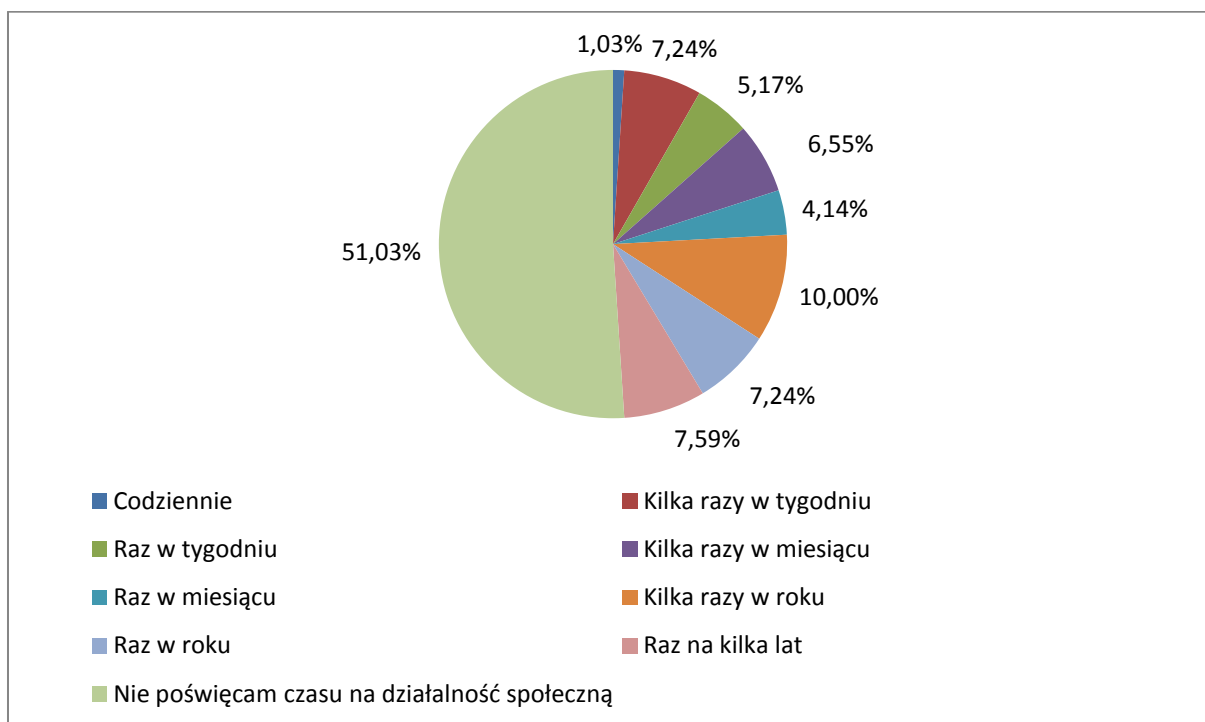
Reasumując, powyższe różnice w aktywności społecznej seniorów Rybnika i Wodzisławia Śląskiego najlepiej pokazują poniższe 2 wykresy.

Wykres 29. Jak często poświęca się P. działalności społecznej (Wodzisław Śląski)?

[Źródło: badanie własne]

Wykres 30. Jak często poświęca się P. działalności społecznej (Rybnik)?

[Źródło: badanie własne]

To, co najważniejsze, to ponad dwudziestopięcioprocentowa różnica w grupie osób nigdy nie poświęcających czasu na aktywność społeczną. Różnica wypadająca na korzyść rybniczian.

Kolejnym obszarem jest aktywność w radach dzielnicy. W obydwu przypadkach rada (według średniej arytmetycznej) przypada na podobną liczbę mieszkańców (ponad 5 tysięcy). Około 10% rybniczian i 7% wodzisławian deklaruje udział w inicjatywach podejmowanych przez te rady. 9 osób (na 294) z Rybnika i 5 osób (na 269) z Wodzisławia Śląskiego jest członkiem takiej rady. Aktywni rybniczanie najczęściej uczestniczą w spotkaniach, zaś mieszkańcy Wodzisławia - w wydarzeniach organizowanych przez radę - odpowiednio to zaledwie 10 i 8 odpowiedzi.

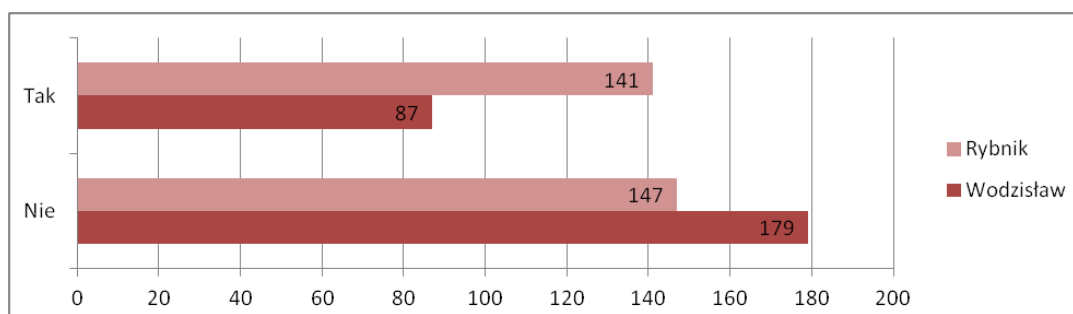
Połowa mieszkańców Rybnika i 62% wodzisławian nie widzi potrzeby kontaktowania się z radą. W przypadku Rybnika robi to 24% mieszkańców, w Wodzisławiu - 16%. Na bardzo zbliżonym poziomie - około 12% respondentów jest grupa osób, które nie wierzą w to, że rada może dokonać jakiegokolwiek zmiany.

2.2.2 Aktywność społeczna

Kolejny element badania stanowiła kwestia aktywności społecznej. Respondentów pytano o wiedzę na temat organizacji pozarządowych i ich oferty, a także o zainteresowanie badanych zaangażowaniem się w działalność społeczną/wolontarystyczną.

Zdecydowana większość badanych seniorów (59%) przyznała, że nie zna organizacji pozarządowych działających w ich mieście. Większą wiedzę w tym zakresie zadeklarowali mieszkańcy Rybnika.

Wykres 31. Czy zna P. organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje, kluby, towarzystwa, itp.) działające w Rybniku/Wodzisławiu Śląskim obejmujące swoimi działaniami osoby w wieku 60+?

[Źródło: badanie własne]

Osoby, które zadeklarowały, że znają organizacje działające na rzecz seniorów, proszone były także o podanie ich nazwy. Najczęściej pojawiały się wskazania dotyczące Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

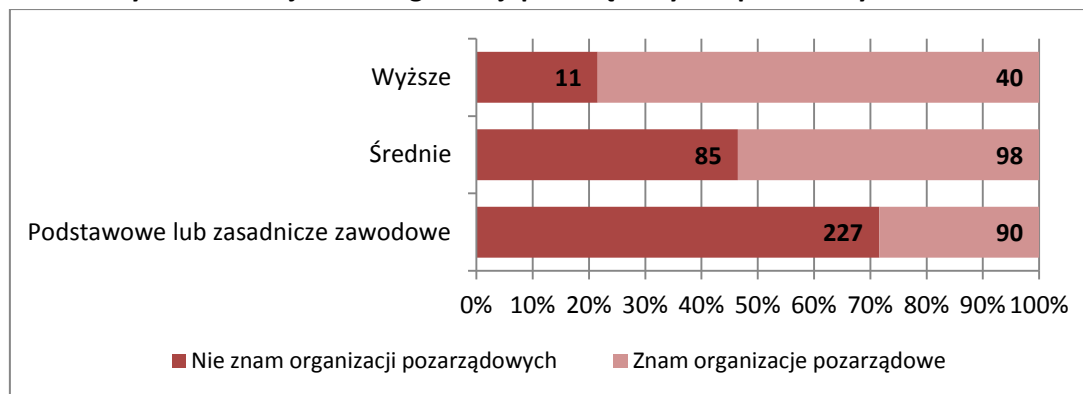
W dalszej kolejności wskazywano na kluby seniora, a także organizacje zrzeszające emerytów i rencistów. Zdecydowanie mniej liczne grupy wskazywały na takie organizacje jak: związki zawodowe, chóry, koła gospodyń wiejskich, Polski Czerwony Krzyż, Stowarzyszenie Diabetyków, organizacje działające przy kościele. Badani seniorzy wskazywali konkretne organizacje (tzn. podawali nazwę lub lokalizację) lub też posługiwali się ogólnymi pojęciami („związki zawodowe”, „koła gospodyń wiejskich”).

Można przypuszczać, że odsetek seniorów, którzy nie znają organizacji pozarządowych jest nieco wyższy niż zadeklarowane 59%; wśród respondentów (11 przypadków) pojawili się też tacy, którzy stwierdzili, że znają organizacje, ale nie potrafili wymienić jakie.

Badanie wykazało, że znajomość organizacji pozarządowych jest uzależniona od pewnych zmiennych: lepszą wiedzę zadeklarowały kobiety – 44% spośród nich stwierdziło, że zna organizacje pozarządowe; w odniesieniu do mężczyzn odsetek ten wynosił 36%.

Wiedza na temat sektora pozarządowego rośnie wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia ogólnego. Obrazuje to poniższy wykres.

Wykres 32. Znajomość organizacji pozarządowych a poziom wykształcenia

[Źródło: badanie własne]

Aż 78% osób z wykształceniem wyższym i jednocześnie tylko 28% osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym zna organizacje pozarządowe.

Aż 72% badanych seniorów twierdziło, że nie korzysta z żadnych usług oferowanych przez organizacje pozarządowe. Pozostałe osoby przyznawały zaś, że najczęściej korzystają w oferty zajęć kulturalnych (16%) oraz edukacyjnych (12%). Zdecydowanie mniejszy był odsetek seniorów korzystających z oferty

działań charytatywnych, sportowych i innych, wśród których wymieniane były głównie wycieczki. W tym zakresie także pojawiły się dość znaczne różnice pomiędzy badanymi miastami: w Rybniku niższy był odsetek badanych deklarujących niekorzystanie z działań organizacji pozarządowych – wynosił 64%, podczas gdy w Wodzisławiu Śląskim – 81%.

Oczekiwania seniorów w stosunku do organizacji pozarządowych były zróżnicowane. Wśród najczęściej pojawiających się propozycji występowały:

- działania integracyjne (18% badanych),
- działania z zakresu dostępu do opieki medycznej, rehabilitacji, profilaktyki zdrowotnej (12%),
- działania opiekuńcze i wspierające, w tym wolontariat na rzecz osób starszych (10%),
- działania edukacyjne (8%),
- działania kulturalne i rozrywkowe (6%).

Co wydaje się ważne, 22% badanych nie potrafiło wskazać, jakich działań oczekiwałaby ze strony organizacji pozarządowych. Odsetek ten był tym wyższy, im niższy poziom wykształcenia: sprecyzowanych oczekiwań nie miało 30% osób z wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym i 11% osób z wykształceniem wyższym.

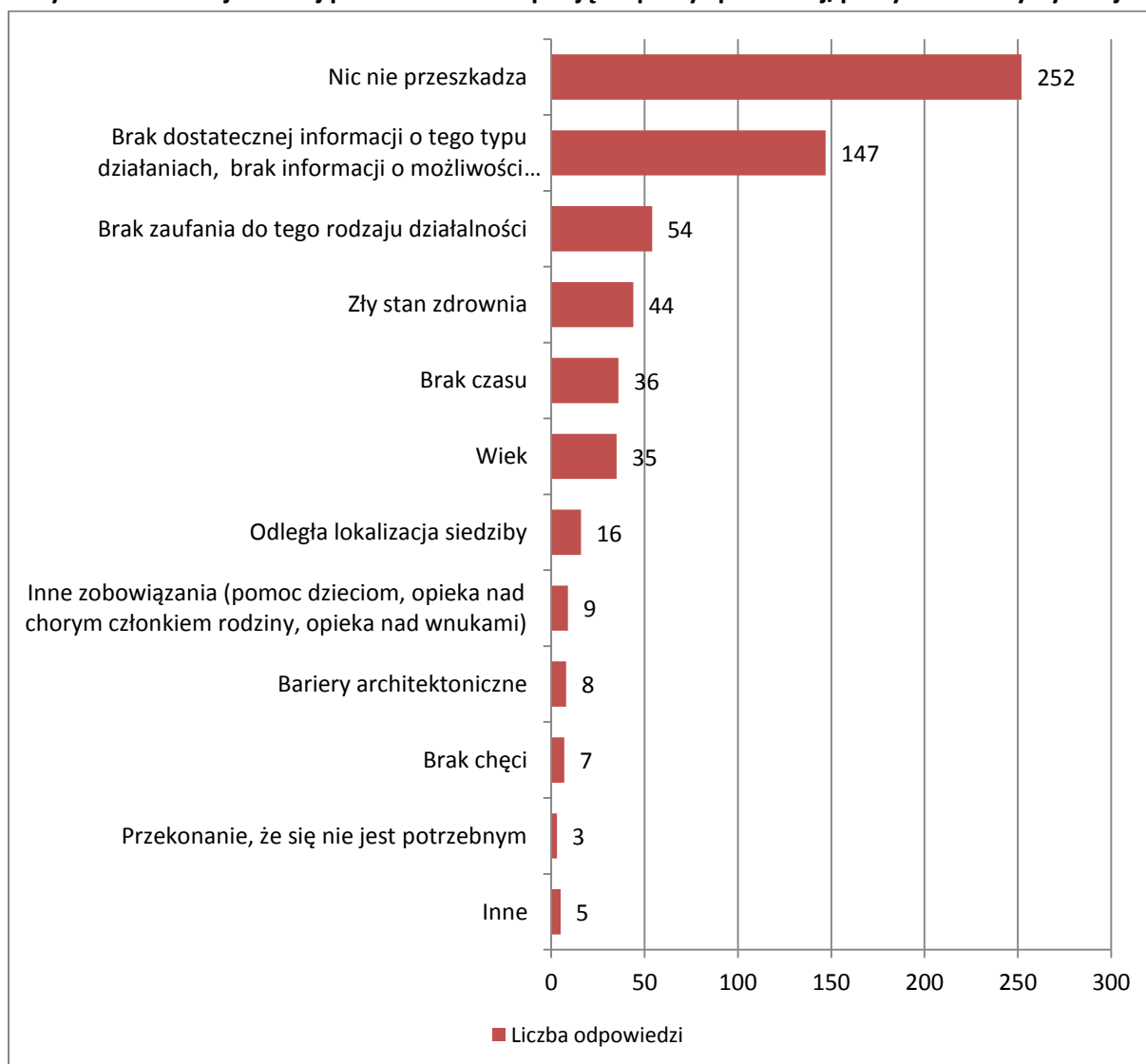
Zdecydowana większość badanych (88%) uważała, że działalność organizacji pozarządowych jest potrzebna. Respondenci ci argumentowali, że organizacje pomagają potrzebującym (34%), organizują czas i integrują (22%), wspierają osoby starsze, samotne, potrzebujące (14%), są bliżej ludzi i znają ich potrzeby (13%), uzupełniają lukę w usługach społecznych – oferują to, czego nie zapewniają instytucje państwowe (11%).

Z drugiej strony pojawiały się argumenty, że organizacje marnują pieniądze, nie widać efektów ich działalności, nie działają bezinteresownie, a tak naprawdę *liczyć można tylko na siebie* – opinie takie zgłaszał jednak bardzo niski odsetek respondentów (co najwyżej 2% w odniesieniu do poszczególnych odpowiedzi). Co ważne, wśród tej grupy osób tylko jedna zadeklarowała, że w ogóle zna organizacje pozarządowe. Można więc przypuszczać, że negatywne oceny sektora pozarządowego są związane z brakiem podstawowej wiedzy na ten temat.

Ocena tego, czy organizacje pozarządowe są potrzebne również była silnie uzależniona od posiadanego wykształcenia ogólnego – tylko 4% osób z wykształceniem wyższym i 12% osób z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym uważało, że organizacje pozarządowe są niepotrzebne.

Opinie na temat działalności organizacji pozarządowych są więc w większości pozytywne. Z drugiej strony jednak – niewielu badanych seniorów (22%) zainteresowanych jest włączeniem się w działalność społeczną czy wolontariacką. Jednocześnie prawie połowa (47%) twierdziła, że nic im nie przeszkadza w podjęciu tego rodzaju działalności. Dla pozostałych (28% badanych seniorów) najczęściej wskazywaną barierą jest brak dostatecznej informacji o tego typu działalności i o możliwości współpracy. Co dziesiąty badany wskazywał zaś na brak zaufania do tego typu działalności. Szczegółowe dane zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 33. Co najbardziej przeszkadza P. w podjęciu pracy społecznej/pracy wolontarystycznej?

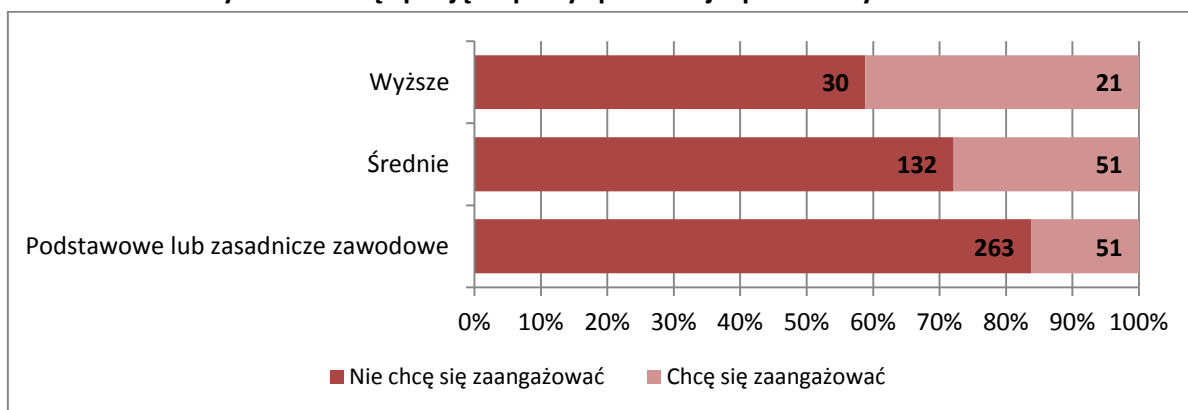
[Źródło: badanie własne]

W dalszej kolejności wskazywano na takie powody jak wiek, brak czasu, i zły stan zdrowia. Bardzo mocno widać zależność pomiędzy chęcią zaangażowania się w pracę społeczną a wiekiem

respondentów – zainteresowanie tego typu aktywnością deklaruje 27% 60-65-latków i tylko 6% 81-85-latków, co wydaje się być naturalną konsekwencją stanu zdrowia i sprawności fizycznej zależnej od wieku. Mało liczne (2%) były przypadki osób, dla których przeszkodę w podjęciu działalności stanowiły zobowiązania rodzinne (opieka nad wnukami, pomoc dzieciom itp.).

Większe zainteresowanie działalnością społeczną czy wolontariacką deklarują osoby z wyższym poziomem wykształcenia. Szczegółowe dane na ten temat przedstawia poniższy wykres.

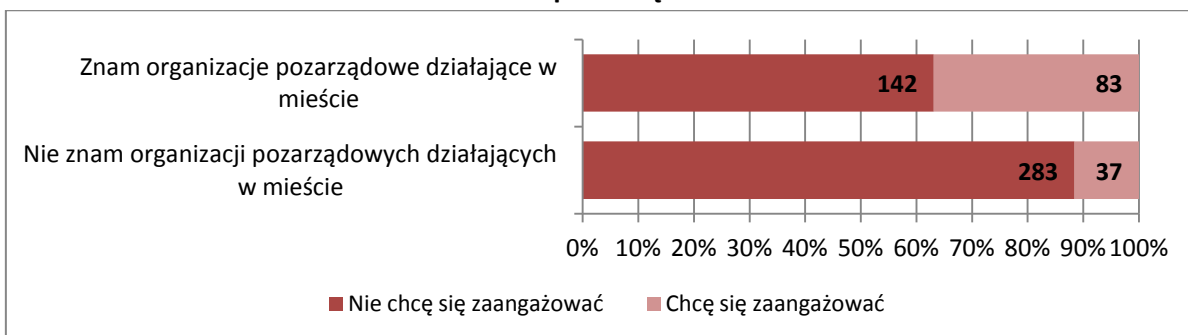
Wykres 34. Chęć podjęcia pracy społecznej a poziom wykształcenia

[Źródło: badanie własne]

Zainteresowanie aktywnością społeczną jest też ściśle powiązane z wiedzą respondentów na temat działalności organizacji pozarządowych. Odsetek osób chętnych do włączenia się jest trzykrotnie wyższy u osób deklarujących znajomość organizacji pozarządowych niż u osób, które wiedzy takiej nie posiadają. Obrazuje to poniższy wykres.

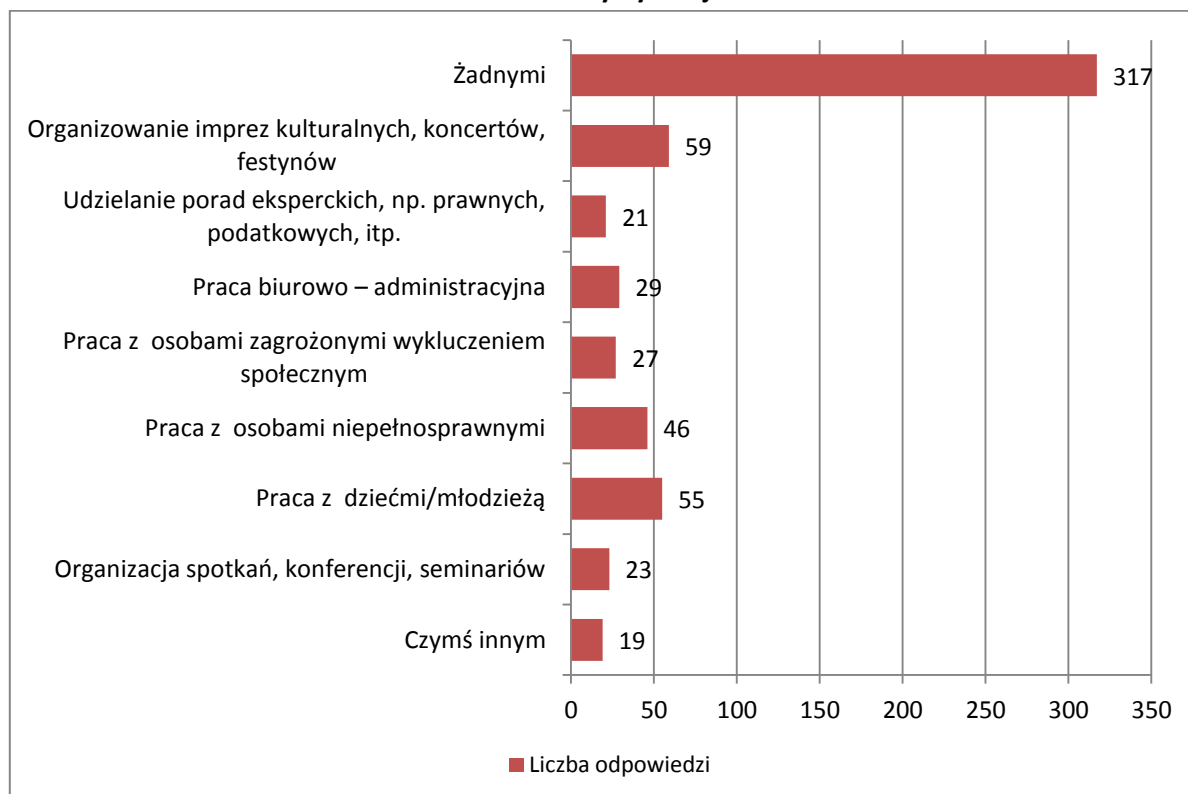
Wykres 35. Znajomość organizacji pozarządowych a chęć zaangażowania się w działalność społeczną

[Źródło: badanie własne]

Seniorzy najchętniej włączyliby się w organizację imprez kulturalnych, koncertów, festynów, pracę z dziećmi i młodzieżą, pracę z osobami niepełnosprawnymi. Najwięcej, bo 63% badanych zadeklarowało, że nie jest zainteresowanych żadnym rodzajem działalności społecznej czy wolontarystycznej. Szczegółowe dane na ten temat zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 36. Jakimi zadaniami chciałby się P. ewentualnie zająć w zakresie pracy społecznej/pracy wolontarystycznej?

[Źródło: badanie własne]

Ostatni element badania dotyczącego aktywności społecznej stanowiło pytanie o zaangażowanie w działalność grup parafialnych. Aktywność tego rodzaju zadeklarowało 14% badanych.

Tabela 2. Czy uczestniczy P. w działaniach grup parafialnych?

Wyszczególnienie	Odsetek badanych
Tak	14,3%
Nie, chociaż mam taką możliwość	79,7%
Nie, ponieważ nie funkcjonują one w mojej parafii	6,0%

[Źródło: badanie własne]

Największa grupa badanych zadeklarowała, że nie włącza się w działalność grup parafialnych choć ma taką możliwość. Wśród aktywnych na tym polu seniorów najczęściej pojawiały się osoby prowadzące działalność związaną bezpośrednio z kultem religijnym – 41% badanych uczestniczy w kółku różańcowym, Apostolacie Maryjnym, Legionie Maryi. Kolejną grupę (24%) stanowili członkowie chóru działającego przy kościele, a następnie osoby zaangażowane w działalność charytatywną przy parafii (16%).

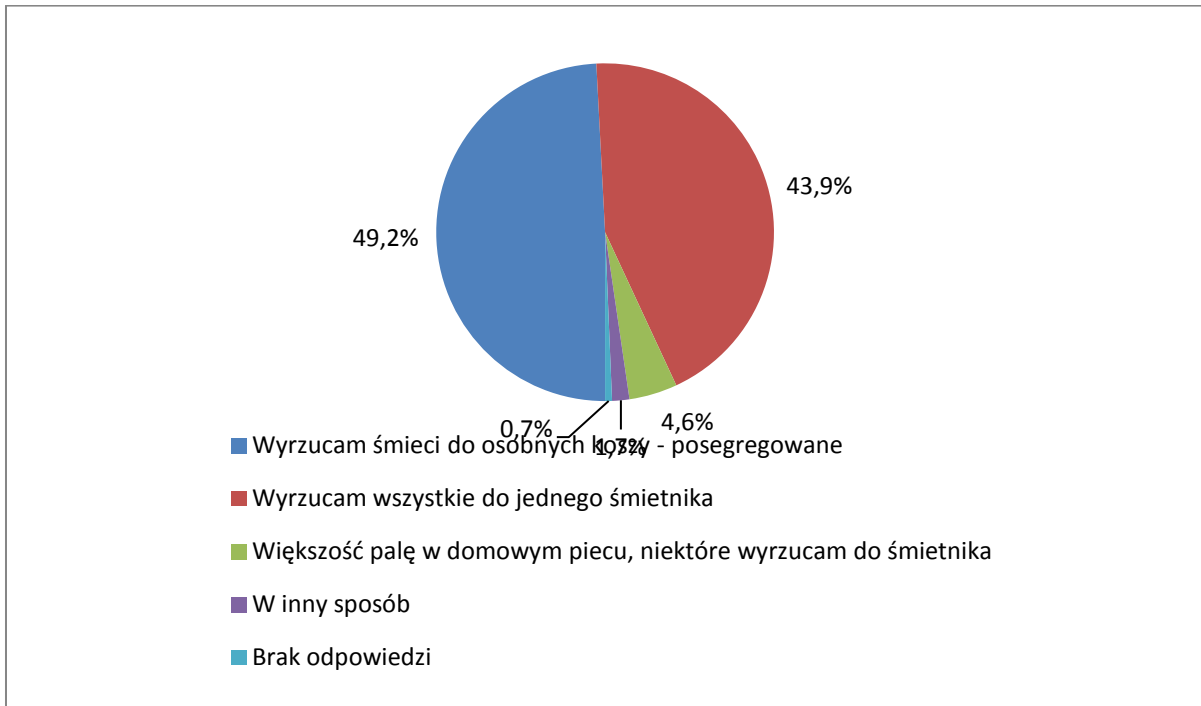
Aktywność w grupach parafialnych jest popularniejsza wśród kobiet – w działalność tego rodzaju angażuje się 18% respondentek i 8% respondentów.

Wszystkie osoby, które zadeklarowały uczestnictwo w grupach parafialnych, określiły siebie jako osoby wierzące i praktykujące.

2.2.3 Świadomość ekologiczna

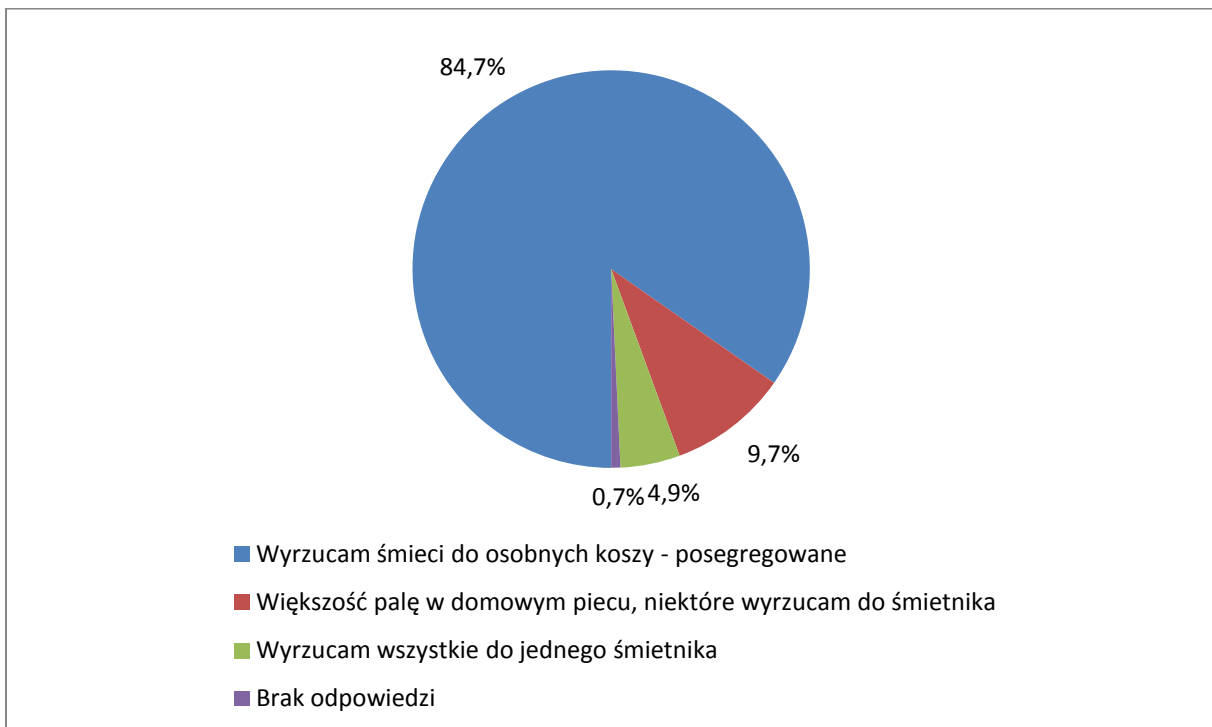
Podejście osób starszych do środowiska naturalnego i jego ochrony również było elementem badań. Ankietowanych zapytano o zachowania związane z pozbywaniem się odpadów z gospodarstw domowych. Odpowiedzi wskazują na ważną różnicę między mieszkańcami Rybnika i Wodzisławia Śląskiego. Polega ona na tym, że wodzisławianie o wiele częściej stosują selektywną zbiórkę odpadów: robi tak 85% wodzisławian wobec 50% rybniczian. Najprawdopodobniej można wyjaśnić ją systemem gospodarki odpadami funkcjonującym w tym mieście. Odnosząc się jednak do danych o miejscu zamieszkania ankietowanych (dom czy mieszkanie), które wskazują na podobieństwo obu grup można powiedzieć, że na tym polu Wodzisław Śląski skuteczniej wdrożył segregację odpadów. Z drugiej strony, osoby starsze z tego miasta dwukrotnie częściej przyznają się do spalania odpadów w domowych piecach – robi tak aż 10% ankietowanych.

Wykres 37. Jak pozbywa się P. śmieci (Rybnik)?

[Źródło: badanie własne]

Wykres 38. Jak pozbywa się P. śmieci (Wodzisław Śląski)?

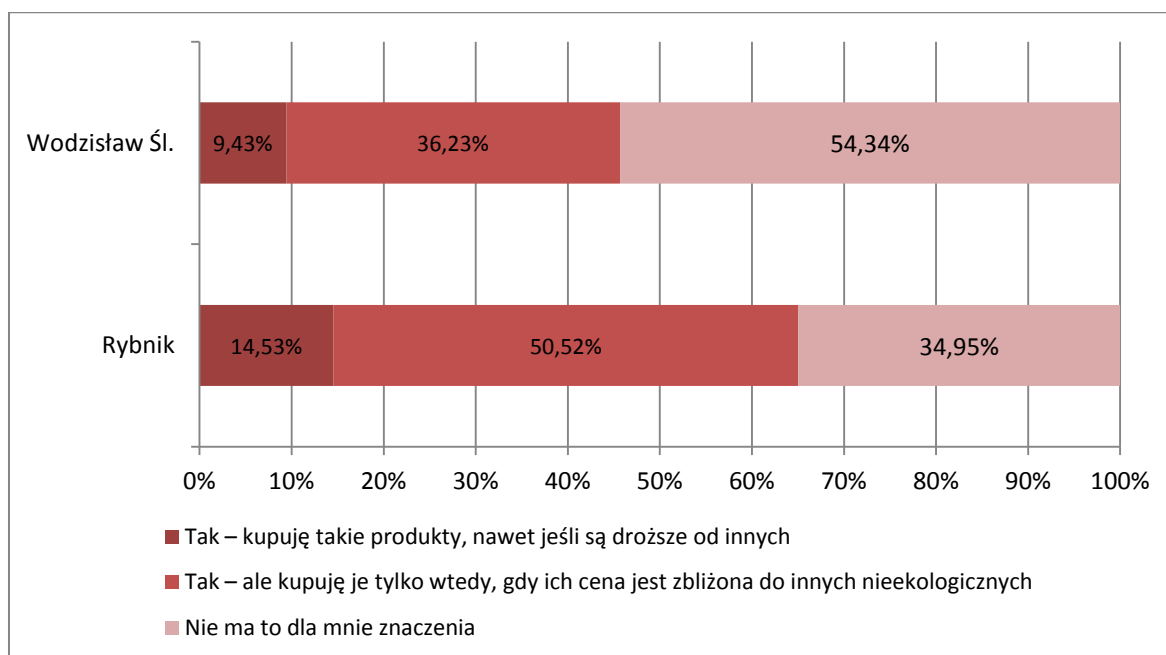
[Źródło: badanie własne]

Miernikiem stosunku do ochrony środowiska wśród osób starszych mogą być również zachowania związane z zakupami. Jeśli chodzi o stosowanie torb wielokrotnego użycia do pakowania zakupów okazuje się, że osoby starsze wykazują duże zrozumienie dla takiego zachowania. Aż 68% badanych korzysta właśnie z tego rozwiązania. Zdecydowanie mniej osób stosuje zamiennie torby i reklamówki (27%), a tylko 5% będąc na zakupach przede wszystkim wybiera reklamówki.

W przypadku wyboru towarów, które można określić jako „ekologiczne”, ujawniają się różnice między osobami starszymi z obu miast. Rybniczanie kupują takie produkty częściej, przy czym bez względu na cenę robi to 15% badanych osób, a 51% wtedy, jeśli ich cena jest zbliżona do ceny towarów bez metki „ekologiczne”. Tymczasem bez znaczenia jest to dla ponad połowy ankietowanych z Wodzisławia Śląskiego.

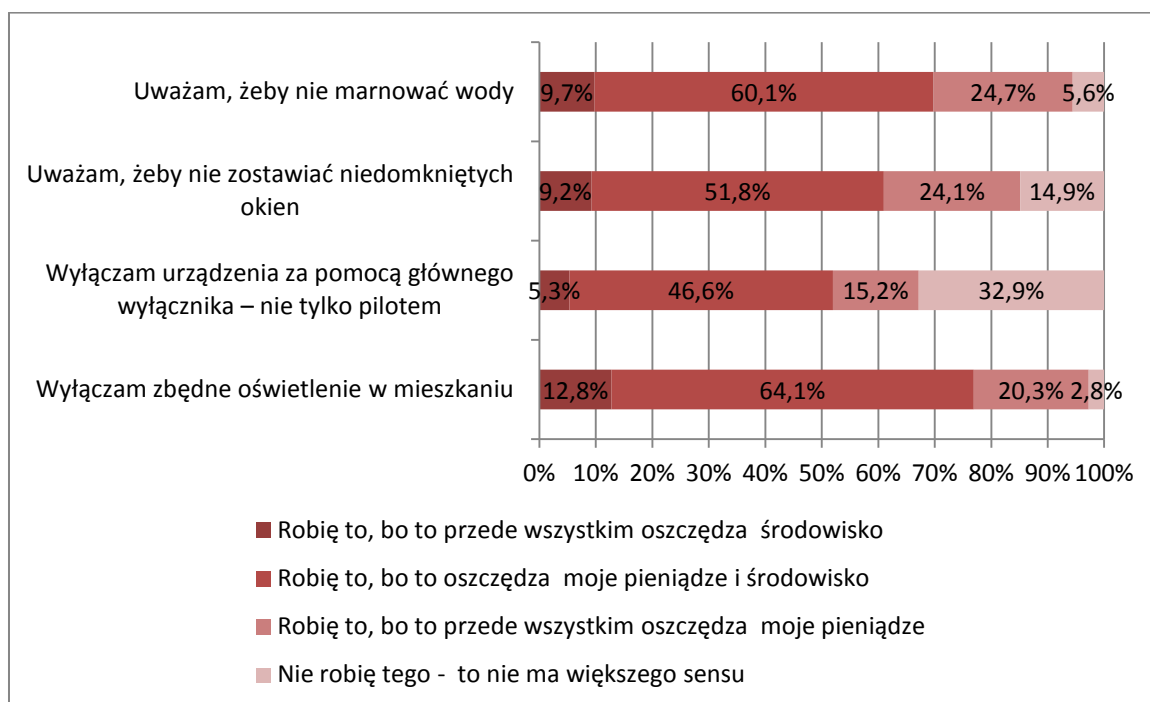
Wykres 39. Czy dokonując codziennych zakupów wybiera P. produkty „ekologiczne”?

[Źródło: badanie własne]

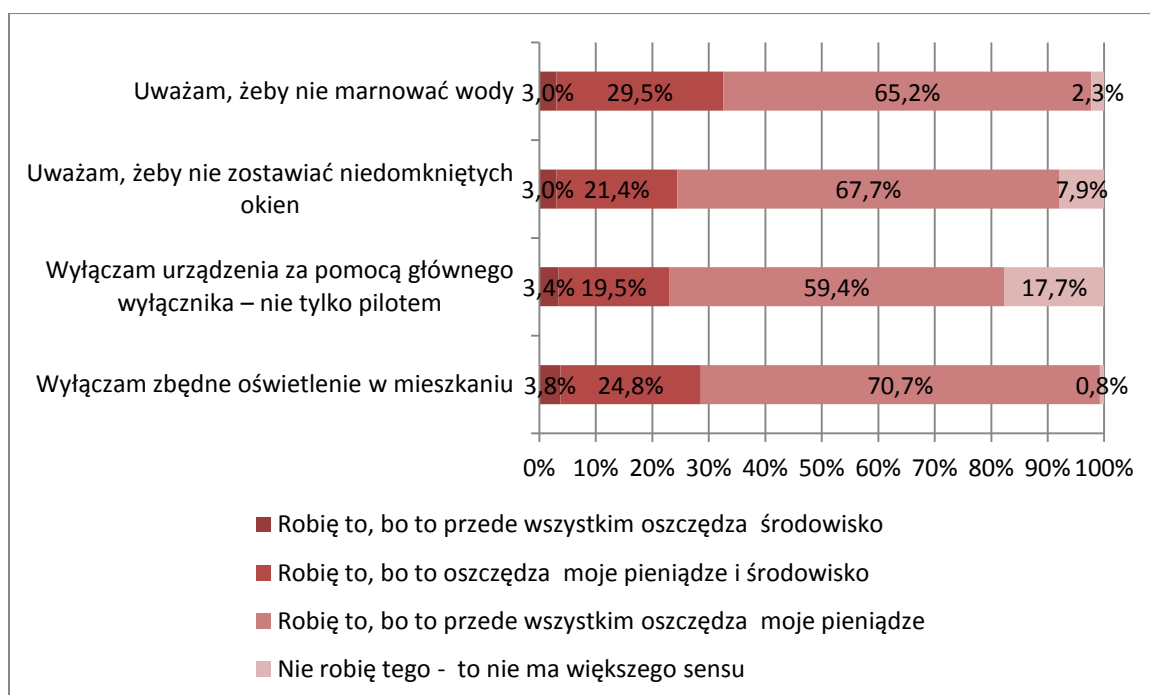
Ograniczanie zużycia energii i wody deklaruje zdecydowana większość ankietowanych z obu miast. Jednak wodzisławianie kładą większy nacisk na oszczędność ze względów finansowych. Około 65% z nich wyłącza zbędne oświetlenie, dba o domykanie okien i oszczędne użycie wody w domu przede wszystkim z powodów finansowych. Tę samą motywację ma około 20% ankietowanych z Rybnika. W ich przypadku silniejsza jest motywacja łącząca troskę o środowisko z oszczędnością własnych pieniędzy. Tak deklaruje około 55% badanych, którzy oszczędzają energię i wodę.

Wykres 40. Czy na co dzień: (Rybnik)?

[Źródło: badanie własne]

Wykres 41. Czy na co dzień: (Wodzisław Śląski)?

[Źródło: badanie własne]

2.3. Zainteresowania seniorów i sposoby spędzania wolnego czasu

Ankietowane osoby najczęściej spędzają czas wolny na spotkaniach ze znajomymi i rodziną. Były to dwie najczęstsze odpowiedzi wśród badanych osób z obu miast. Co jednak ciekawe, spotkania z rodziną są zdecydowanie częstsze u mieszkańców Wodzisławia (tak wskazało 74% osób), niż wśród rybniczian (56%). Z kolei częściej ze znajomymi spotykają się osoby starsze z Rybnika (52%), niż z Wodzisławia (38%).

Kolejne najczęściej wskazywane odpowiedzi na pytanie o sposób zagospodarowania czasu wolnego to: spacer (36%), opieka nad wnukami (34%), czytanie (32%), zajmowanie się działką (25%).

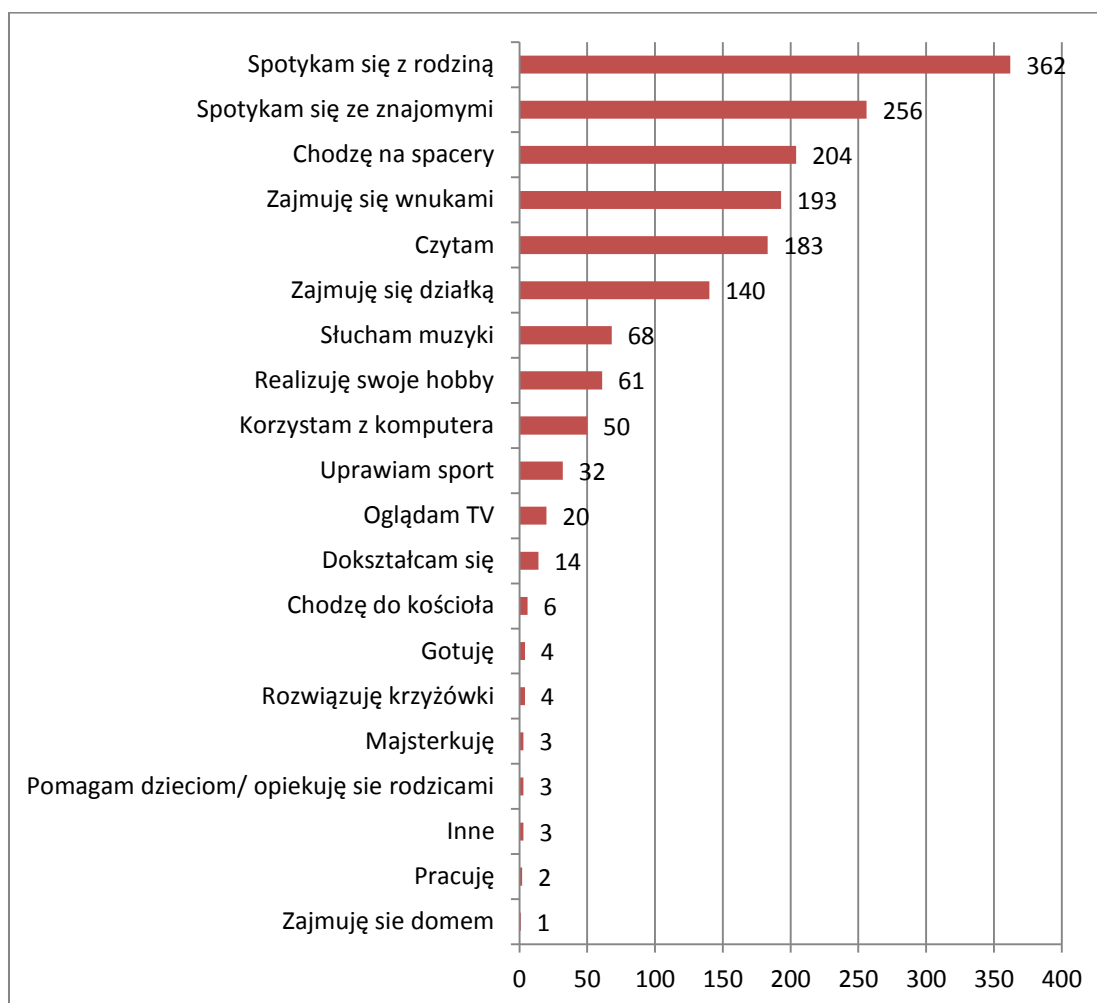
We wszystkich odpowiedziach pokazanych na poniższym wykresie różnice między oboma miastami nie były znaczące. Wyjątki, poza już omówionymi najczęstszymi odpowiedziami, dotyczyły hobby i korzystania z komputera.

Poświęcanie się hobby to sposób na spędzanie czasu wolnego dwukrotnie częściej deklarowany w Rybniku, niż w Wodzisławiu (odpowiednio 14% i 7%). Można stąd wyciągnąć wniosek, że albo starsze osoby z Wodzisławia Śląskiego mają mniej czasu wolnego, albo mniejsze możliwości realizacji swoich zainteresowań w mieście, w którym żyją.

W przypadku czasu spędzanego przed komputerem różnica jest podobna: w Wodzisławiu Śl. korzysta z niego w wolnej chwili 6% ankietowanych, w Rybniku niemal dwa razy więcej, bo 11% osób starszych.

W zestawieniu form spędzania czasu zastanawia bardzo rzadkie wskazywanie oglądania telewizji. Na ten sposób spędzania czasu wskazało zaledwie 4% ankietowanych osób, a więc mniej, niż np. osób uprawiających sport, czy korzystających z komputera.

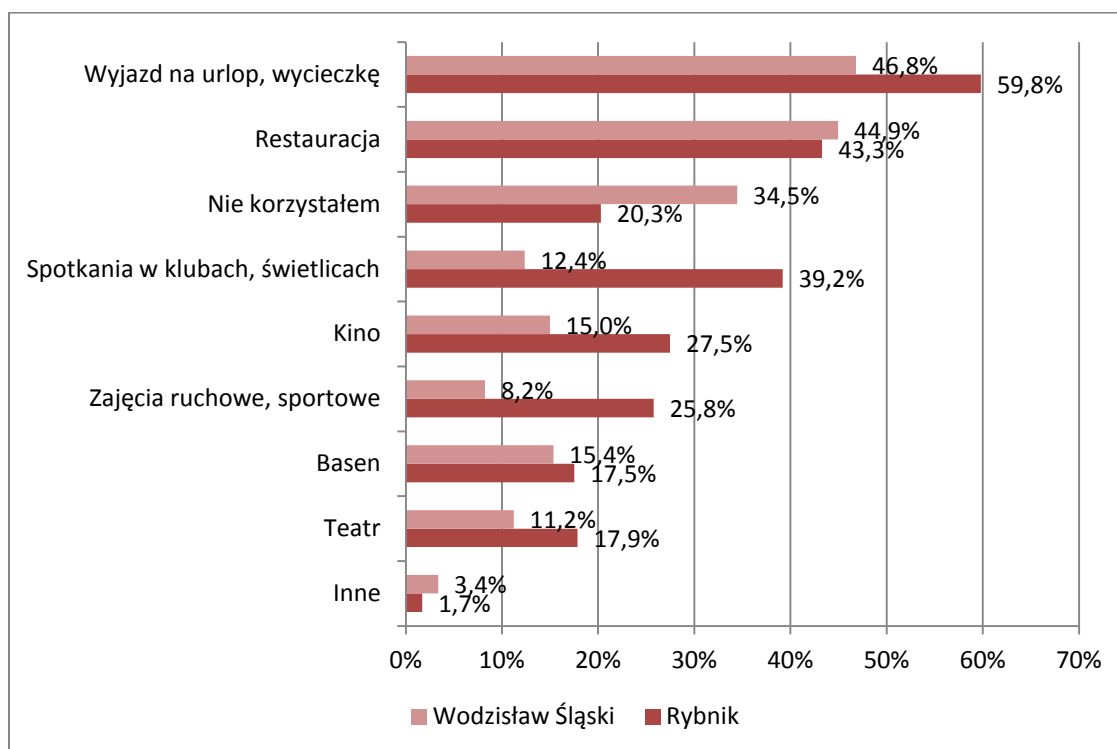
Wykres 42. W jaki sposób najczęściej spędza P. czas wolny?

[Źródło: badanie własne]

Jeśli chodzi o korzystanie z konkretnych form publicznego spędzania czasu wolnego, to ujawniają się dość duże różnice między osobami starszymi z obu miast. Ankieterom poproszono o wskazanie tych form, z których korzystali w ciągu ostatniego półrocza. Przede wszystkim mieszkańcy Rybnika częściej niż ich rówieśnicy z Wodzisławia spędzali czas na tego rodzaju aktywności. Przedstawia to poniższy wykres.

Wykres 43. Czy w ciągu ostatniego pół roku korzystał P. z następujących dóbr?

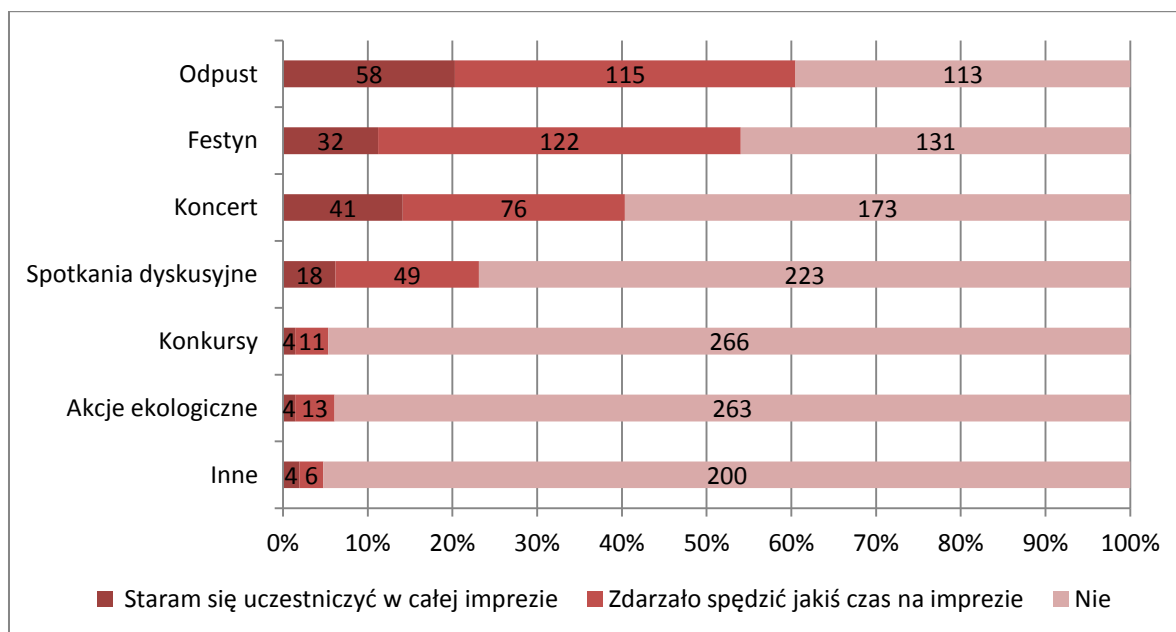
[Źródło: badanie własne]

Okazało się, że najczęściej osoby starsze korzystały z wyjazdów i wycieczek oraz wychodziły do restauracji. W pierwszym przypadku, przyznało się do tego 60% osób starszych z Rybnika i 47% z Wodzisławia Śląskiego. Odsetek wychodzących do restauracji w obu miastach był niemal identyczny. W przypadku kolejnych odpowiedzi ujawniają się dość istotne różnice między mieszkańcami Rybnika i Wodzisławia Śląskiego. Przede wszystkim, z żadnych form publicznego spędzania czasu wolnego nie korzystała aż 1/3 badanych osób w Wodzisławiu Śląskim, wobec 20% w Rybniku. Inna znacząca różnica dotyczy spotkań w klubach i świetlicach oraz zajęć ruchowych i sportowych – rybniczanie korzystają z nich aż trzykrotnie częściej. Ponadto, częściej też wychodzili do kina – w tym przypadku deklarowało to 28% badanych z Rybnika i 15% z Wodzisławia Śląskiego.

Dwa najpopularniejsze typy imprez, w których uczestniczą w swoim miejscu zamieszkania osoby starsze, to odpusty i festyny. W ostatnim roku w odpustach wzięło udział 88% badanych osób z Wodzisławia Śląskiego i 61% z Rybnika. W przypadku festynów było to odpowiednio 72% i 54%. Są to jednocześnie jedyne wydarzenia, w których bierze udział ponad połowa ankietowanych. Natomiast zaangażowanie w ich udział przedstawia się nieco inaczej. Mieszkańcy Rybnika, którzy poszli na festyn lub odpust częściej niż wodzisławianie deklarowali, że są to wydarzenia dla nich ważne, w których starają się w pełni uczestniczyć. Zbliżony odsetek badanych osób w obu

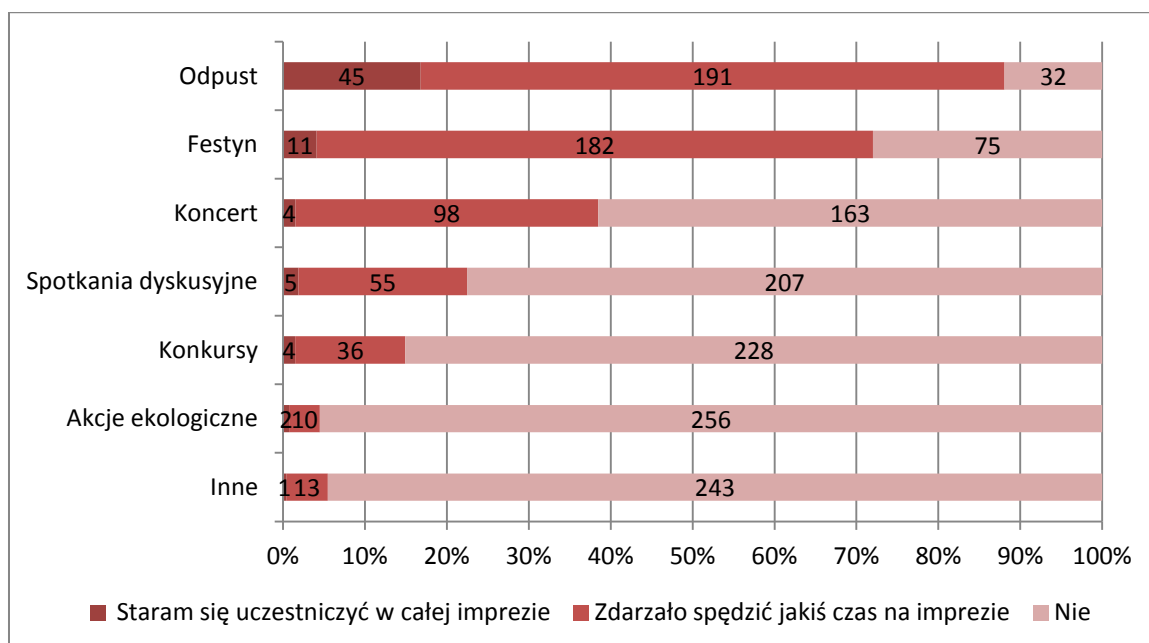
przypadkach przyciągnęły koncerty muzyczne (40% ankietowanych) i spotkania dyskusyjne (23%). Natomiast wyraźnie chętniej w lokalnych konkursach uczestniczą osoby starsze z Wodzisławia Śląskiego, bo blisko trzykrotnie częściej – mimo okazjonalnego charakteru uczestnictwa – wzięły udział w tego rodzaju wydarzeniach.

Wykres 44. Czy w ciągu ostatniego roku brał/a P. udział w nast. imprezach w Rybniku?

[Źródło: badanie własne]

Wykres 45. Czy w ciągu ostatniego roku brał/a P. udział w nast. imprezach w Wodzisławiu Śląskim?

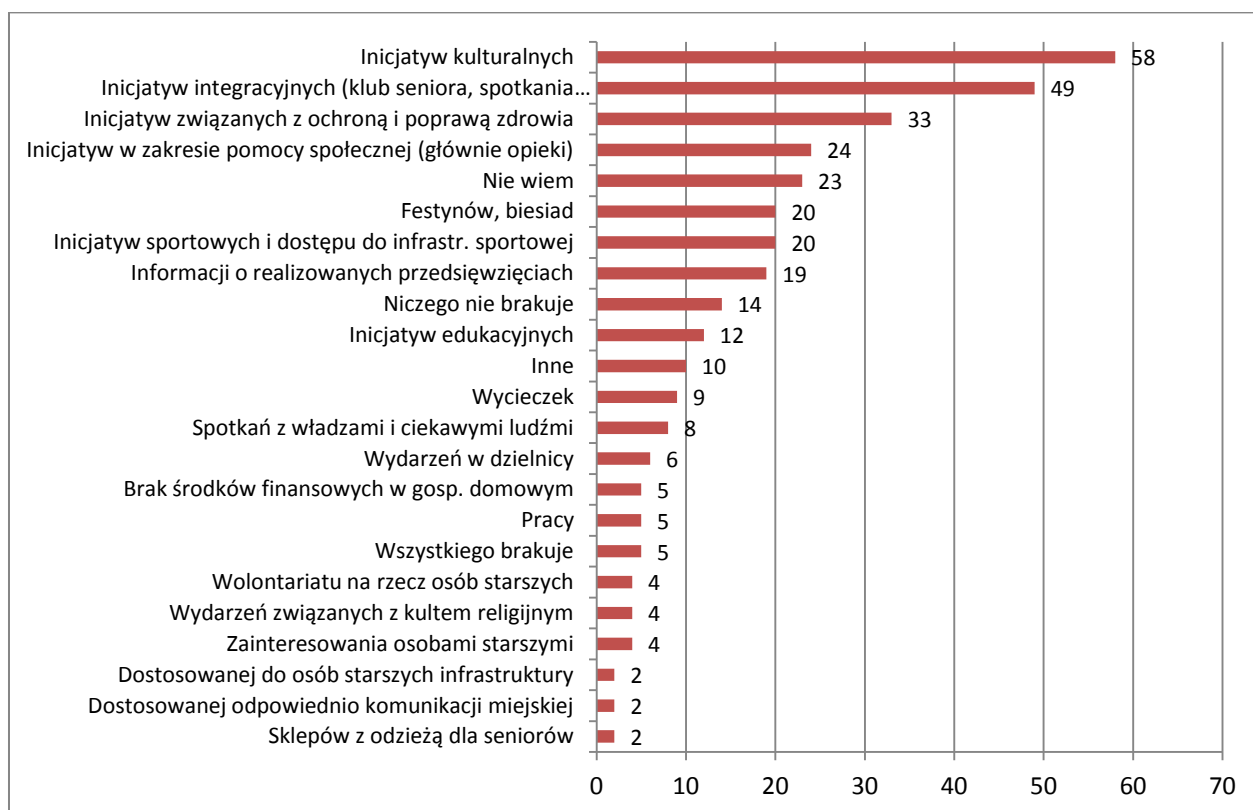

[Źródło: badanie własne]

Ankietowanych zapytano także o udział w przygotowaniu wyżej wspomnianych już imprez. Dane na ten temat pokazują, że stopień zaangażowania w organizację tego rodzaju wydarzeń jest niewielki. Najwięcej osób starszych zadeklarowało udział w przygotowywaniu festynu (6%), koncertu (5%) i odpustu oraz akcji ekologicznych (po 4%). Ten ostatni wynik wydaje się zastanawiający w zestawieniu z danymi o udziale w tego rodzaju akcjach, bo oznacza, że większość uczestników jest jednocześnie ich organizatorami.

Osoby biorące udział w badaniu mogły wskazać trzy przykłady wydarzeń i inicjatyw, których brakuje im w miejscu zamieszkania. Okazało się, że to, czego osobom starszym brakuje najbardziej to inicjatywy kulturalne (20%) i inicjatywy integrujące osoby starsze (17%). W dalszej kolejności wymieniano: inicjatywy związane z ochroną zdrowia (11%) oraz pomocą społeczną (8%), dostęp do wydarzeń i infrastruktury sportowej (7%) oraz festynów i biesiad (7%). Jedyna istotna różnica między opiniami ankietowanych z Rybnika i Wodzisławia Śląskiego dotyczyła sportu. W tym przypadku dostępu do wydarzeń i infrastruktury niemal trzykrotnie bardziej brakuje osobom starszym z Wodzisławia Śląskiego.

Wykres 46. Jakiego rodzaju wydarzeń, inicjatyw na rzecz osób starszych brakuje w P. opinii w mieście?

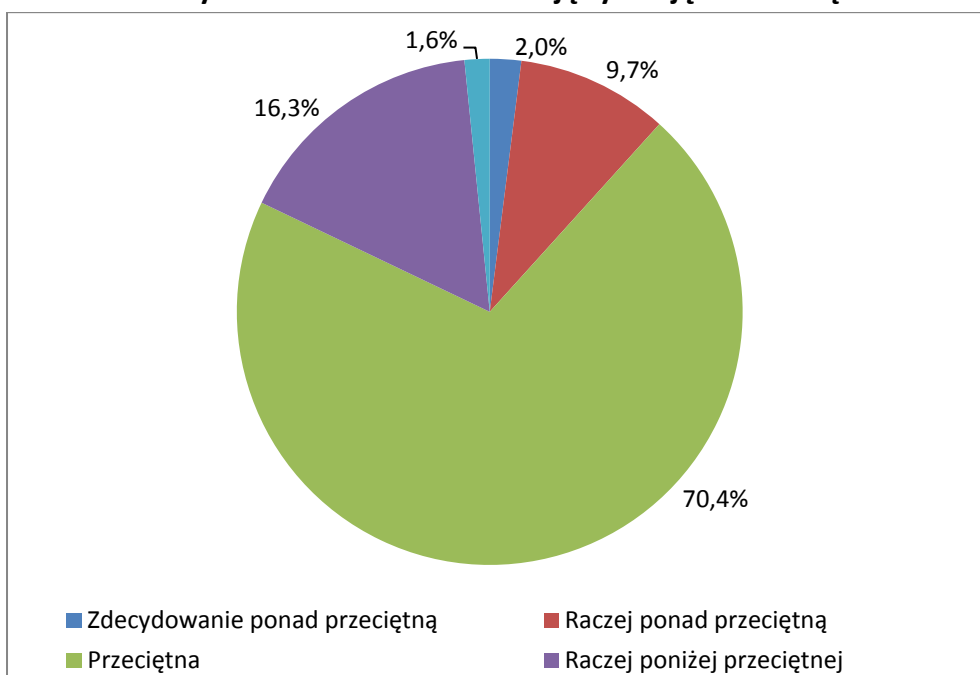

[Źródło: badanie własne]

2.4. Sytuacja ekonomiczna seniorów w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim

Sytuację ekonomiczną seniorów badano poprzez subiektywne oceny respondentów oraz ich porównanie z deklaracjami na temat faktów. Szczegółowe dane przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 47. Jak ocenia P. swoją sytuację finansową?

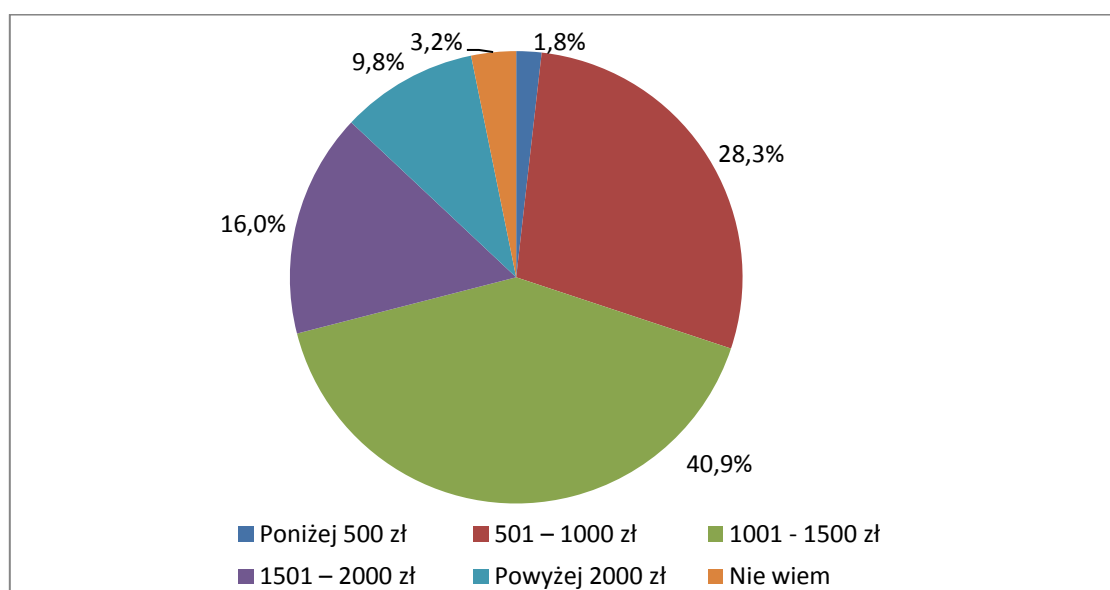
[Źródło: badanie własne]

Zdecydowana większość badanych (70%) oceniło swoją sytuację jako przeciętną. Kolejna grupa (16%) stwierdziła, iż jest ona gorsza od przeciętnej. Skrajnych odpowiedzi udzieliła niewielka, zbliżona liczba respondentów - 2% i 1,6% sądzi, że ich sytuacja jest odpowiednio: ponadprzeciętnie dobra lub ponadprzeciętnie zła.

Subiektywne oceny sytuacji ekonomicznej dokonane przez respondentów zostały porównane z deklaracjami dotyczącymi kwot, jakie ich gospodarstwa domowe posiadają miesięcznie do dyspozycji w przeliczeniu na jedną osobę. Dane na ten temat zawarto na poniższym wykresie.

Wykres 48. Jaką miesięczną kwotą w przybliżeniu dysponuje P. w przeliczeniu na jedną osobę?

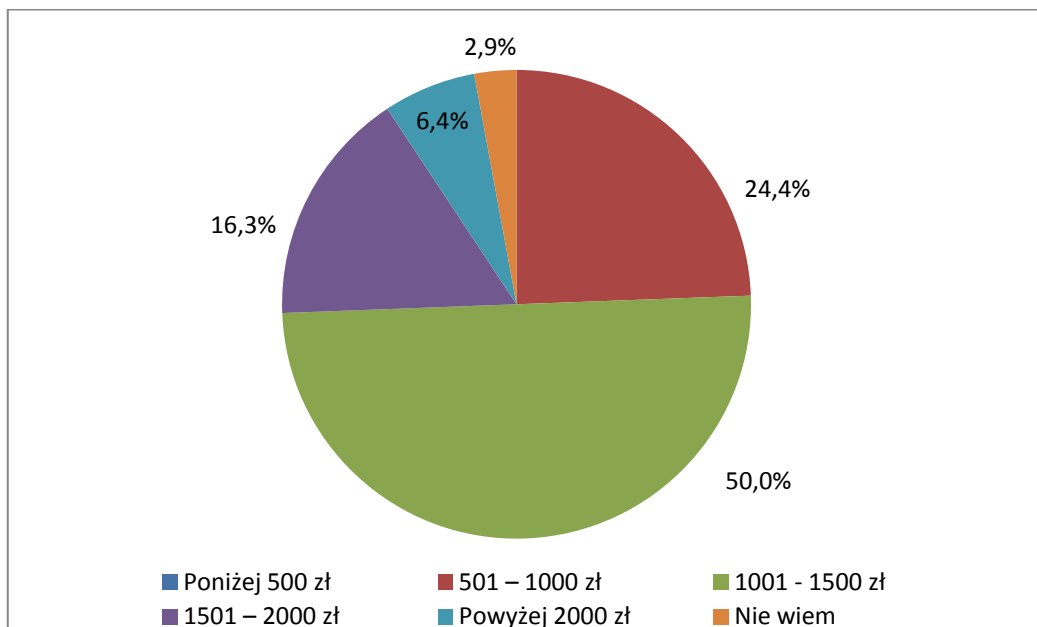
[Źródło: badanie własne]

Największa grupa badanych (41%) zadeklarowała, iż miesięcznie na jedną osobę dysponuje kwotą mieszczącą się w przedziale 1001-1500 zł. Kolejna grupa (niemal 1/3 odpowiedzi) – iż miesięcznie na jednego członka gospodarstwa domowego może wydać od 501 do 1000 zł.

Wśród osób, które deklarowały posiadanie miesięcznej kwoty na każdego członka gospodarstwa domowego w wysokości ponad 1500 zł (25% respondentów), większość równocześnie oceniła swoją sytuację jako ponadprzeciętnie dobrą. Jednakże w tej grupie znalazły się także 2 osoby deklarujące kwoty w przedziale 501 – 1000 zł.

Połowa osób oceniających swoją sytuację jako przeciętną, zadeklarowała posiadanie kwot w wysokości 1001 – 1500 zł, jednakże w grupie tej znalazły się także osoby z dochodami przekraczającymi miesięcznie 2000 zł na osobę (6,4% badanych) – co świadczy o dużej subiektywności w postrzeganiu swojej sytuacji ekonomicznej.

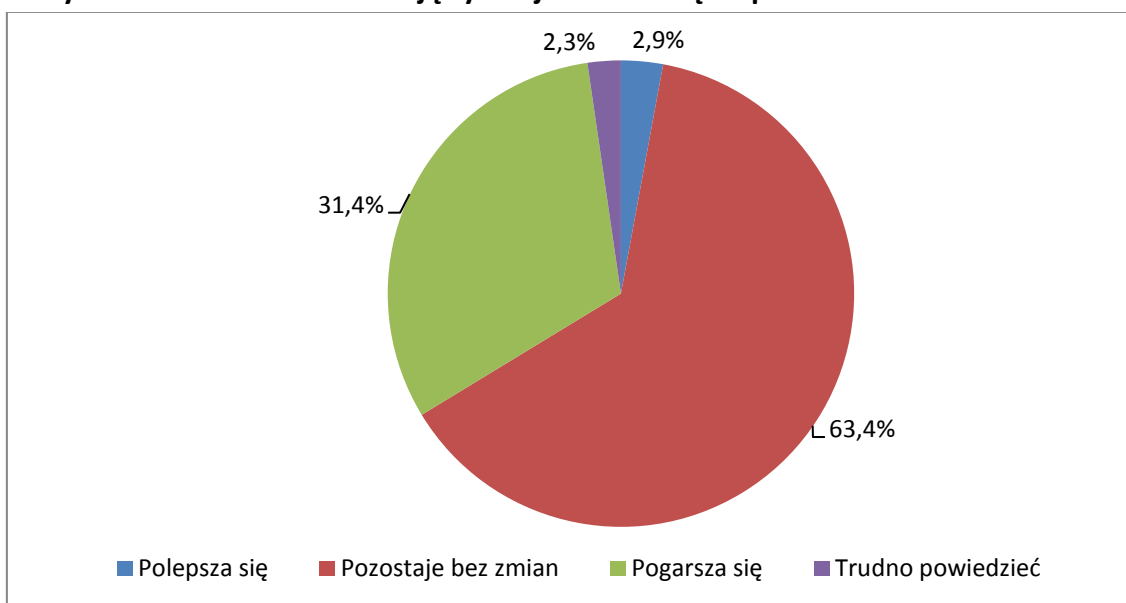
Wykres 49. Jaką miesięczną kwotą w przybliżeniu dysponuje P. w przeliczeniu na jedną osobę? [dotyczy osób, które oceniły sytuację swojego gospodarstwa domowego jako przeciętną]

[Źródło: badanie własne]

Sytuacja ekonomiczna większości badanych na przestrzeni ostatnich kilku lat pozostaje bez zmian – stan taki zadeklarowało 63% respondentów.

Wykres 50. Jak ocenia P. swoją sytuację finansową na przestrzeni ostatnich 5 lat?

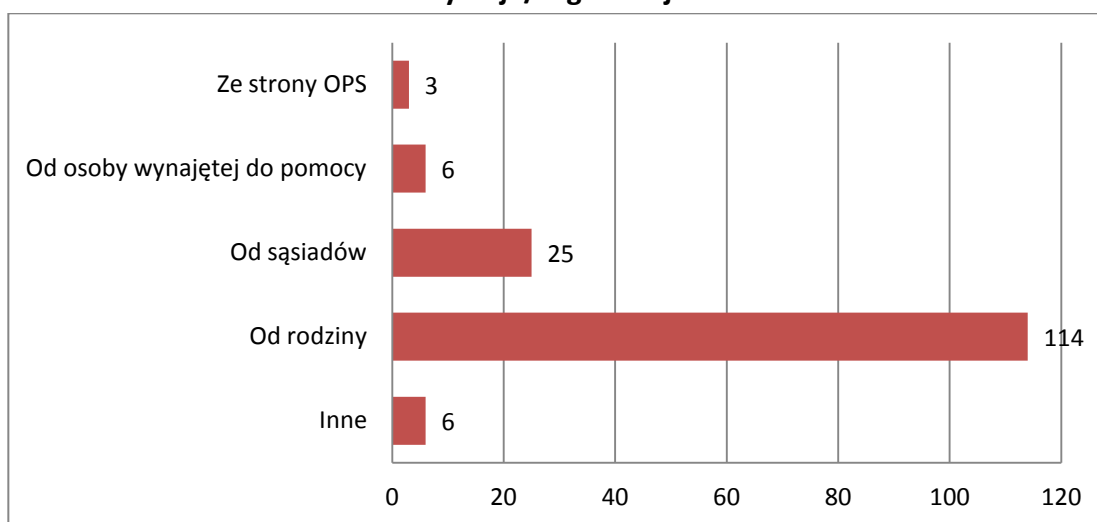

[Źródło: badanie własne]

Jednocześnie aż 1/3 badanych stwierdziła, iż pod względem finansowym powodzi im się coraz gorzej. Co istotne, bardziej pesymistyczni w tej ocenie byli seniorzy z Rybnika (42% w stosunku do 19% respondentów z Wodzisławia Śląskiego).

Przeważająca część badanych nie korzysta z żadnego rodzaju wsparcia – sytuację taką zadeklarowało aż 95% respondentów.

Wykres 51. Czy korzysta P. ze wsparcia finansowego lub rzeczowego oferowanego przez instytucje/organizacje?

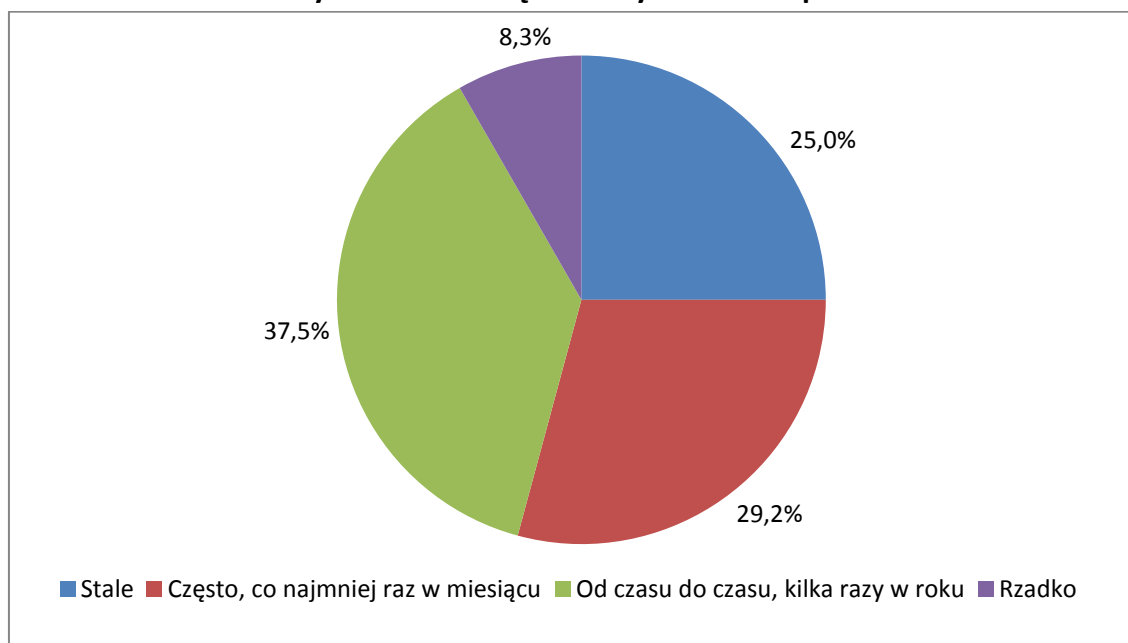
[Źródło: badanie własne]

Osoby korzystające ze wsparcia różnego rodzaju instytucji i organizacji, najczęściej wskazywano na świadczenia finansowe uzyskiwane z ośrodków pomocy społecznej (2%) oraz na pomoc udzielaną przez organizacje pozarządowe (1,6%).

Większość z tych osób to ci, którzy ocenili swoją sytuację jako przeciętną lub poniżej przeciętnej, lecz - co zaskakujące - wśród korzystających z pomocy znalazły się także 3 osoby oceniające swoją sytuację finansową jako ponadprzeciętnie dobrą.

Częstotliwość korzystania ze wsparcia jest zróżnicowana – ¼ respondentów jest jej stałymi beneficjentami, niemal 30% deklaruje, iż korzysta z niej często, tzn. każdego miesiąca. Jednakże największa część badanych (37%) wskazała, iż pomoc taką uzyskuje kilka razy w roku.

Wykres 52. Jak często korzysta P. ze wsparcia?

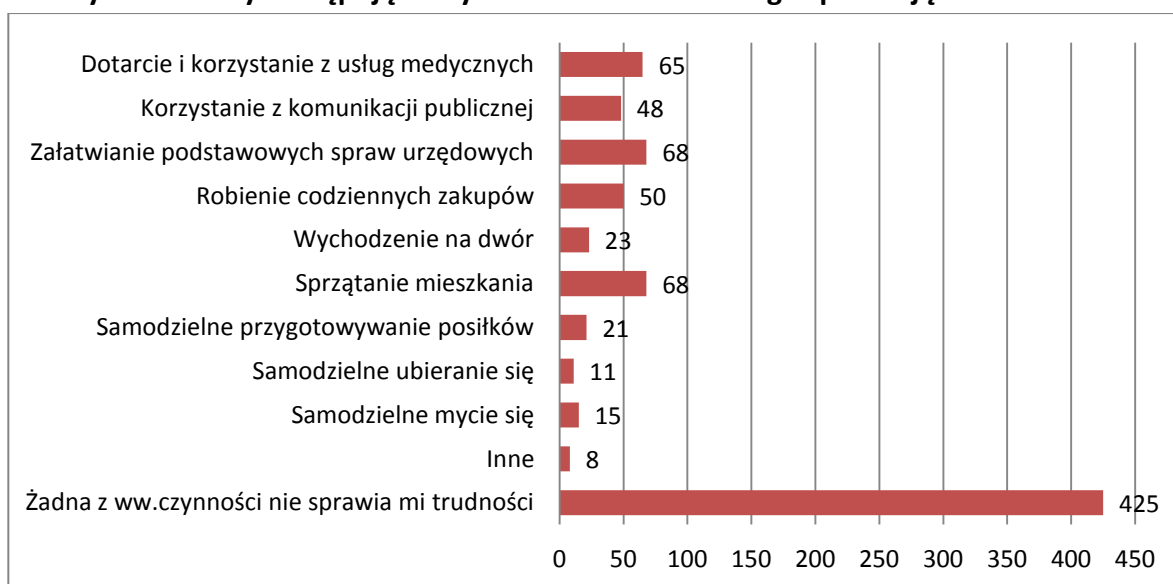
[Źródło: badanie własne]

2.5 Kondycja fizyczna osób starszych

Badani zostali poproszeni także o ocenę swojej kondycji oraz fakt i rodzaj uzyskiwanej pomocy w wykonywaniu codziennych czynności.

Zdecydowana większość respondentów oceniła swoją kondycję jako dobrą – aż 76% badanych stwierdziło, iż żadna z wymienionych w ankiecie czynności nie sprawia im trudności.

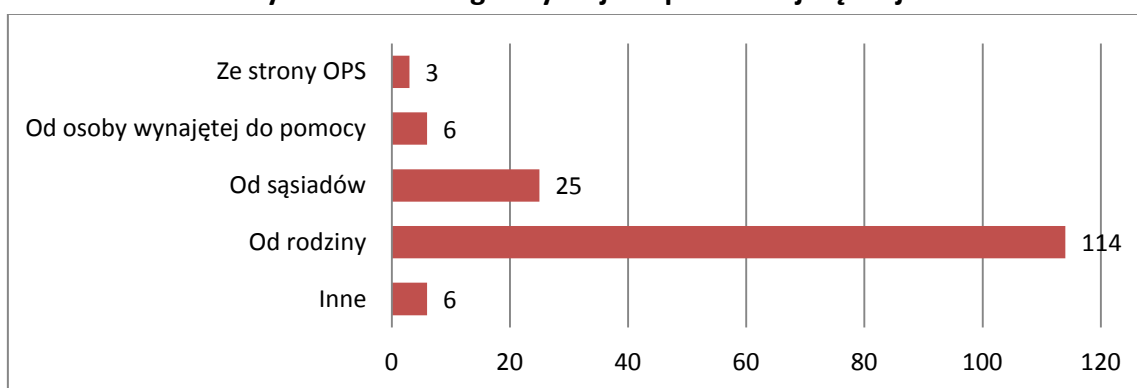
Wykres 53. Czy następujące czynności dnia codziennego sprawiają P. trudności?

[Źródło: badanie własne]

Część seniorów oceniła jednakże jako problematyczne: załatwianie podstawowych spraw urzędowych, dotarcie i korzystanie z usług medycznych (po 12% odpowiedzi) oraz korzystanie z komunikacji publicznej (9%) – co może jednakże świadczyć także o niewystarczającym dostosowaniu tychże instytucji do potrzeb i możliwości osób starszych. Potrzebne wsparcie niemal 90% respondentów uzyskuje najczęściej od członków rodziny. 1/5 może w tym zakresie liczyć także na pomoc sąsiadów.

Wykres 54. Od kogo uzyskuje P. pomoc najczęściej?

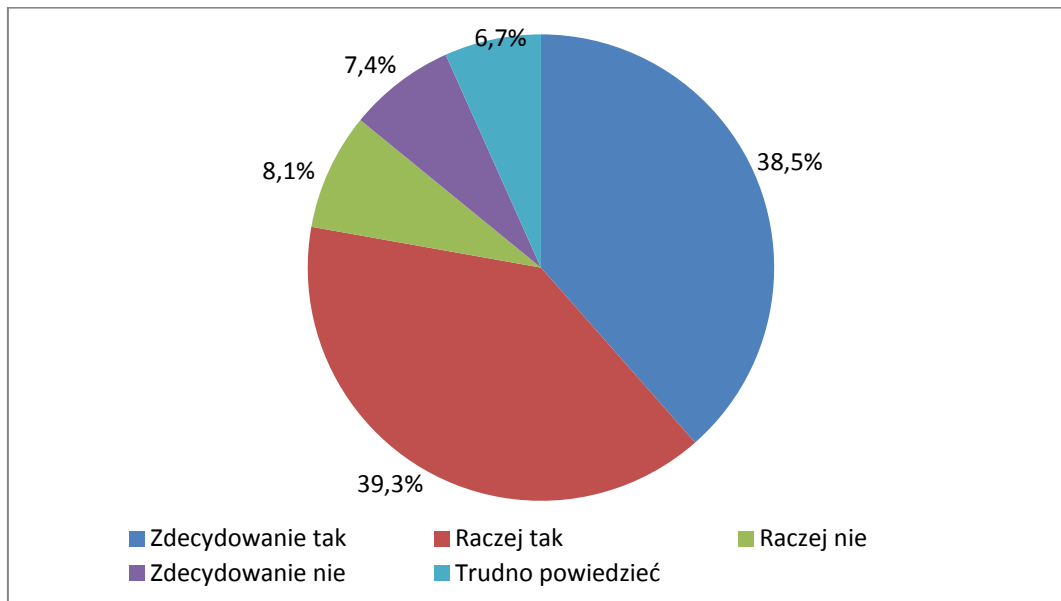

[Źródło: badanie własne]

Różnice w zakresie uzyskiwanej pomocy widoczne są w każdym z badanych miast. Żaden z badanych seniorów z Wodzisławia Śląskiego nie korzysta z pomocy ośrodka pomocy społecznej, natomiast wśród rybnickich badanych fakt taki wskazało 7% respondentów. Wodzisławscy seniorzy korzystają za to częściej z pomocy rodziny (30%, przy wskazaniach seniorów z Rybnika na poziomie 12%).

Otrzymywana pomoc oceniana jest przez respondentów dobrze – 78% badanych wskazało, iż jest ona dla nich wystarczająca.

Wykres 55. Czy otrzymuje P. odpowiednią pomoc w zakresie czynności życia codziennego (np. zakupy, załatwianie spraw w urzędach, pomoc w sprzątaniu, gotowaniu, itp.)?

[Źródło: badanie własne]

III. Podsumowanie wyników

Badanie prowadzone było z uwzględnieniem najważniejszych aspektów życia mieszkańców, tak aby zdiagnozować obszary, w których mieszkańcy wykazują aktywność lub jej brak. Poniżej zaprezentowano podsumowanie przeprowadzonego badania w podziale na wyszczególnione obszary.

Postrzeganie Rybnika i Wodzisławia Śląskiego:

- Mieszkańcy Rybnika i Wodzisławia Śląskiego dobrze oceniają ogólne warunki życia wszystkich mieszkańców panujące w tych miastach.
- Różnica w ocenie warunków życia odnosiła się do opieki zdrowotnej. Mieszkańcy Wodzisławia Śląskiego dobrze ocenili dostęp i jakość świadczonych usług medycznych. Natomiast ½ rybniczian, stwierdziła, że nie jest zadowolona z jakości i dostępności opieki zdrowotnej.
- Główne problemy, z jakimi borykają się osoby starsze wynikają ze stanu zdrowia: choroby, niepełnosprawność. Drugim dostrzeganym niekorzystnym zjawiskiem jest samotność osób starszych.
- Znaczna część (44%) spotkała się z przejawami dyskryminacji i agresji wobec osób starszych, w tym dyskryminacją ze strony służby zdrowia.

- Mieszkańcy Rybnika i Wodzisławia Śląskiego (66%) reagują w sytuacjach, gdy dochodzi do dewastacji mienia, badają o dobro wspólne.
- Mieszkańcy Rybnika i Wodzisławia Śląskiego mają zaufanie tylko do najbliższych sąsiadów, $\frac{3}{4}$ badanych twierdziło, że ich kontakty ze wszystkimi sąsiadami ograniczają się do mówienia „dzień dobry”.
- Badani najlepiej oceniają swoją sytuację rodzinną i społeczną. Najwięcej satysfakcji dają im bardzo dobre kontakty rodzinne.

Aktywność seniorów:

- Większość respondentów (59%) nie znała organizacji pozarządowych działających w ich mieście na rzecz seniorów. Brak wiedzy w tym zakresie był powiązany z negatywną oceną działalności sektora pozarządowego, a także brakiem zainteresowania zaangażowaniem w działalność społeczną czy wolontarystyczną.
- Większość respondentów (72%) twierdziła, że nie korzysta z usług oferowanych przez organizacje pozarządowe.
- Seniorzy oczekują od organizacji pozarządowych działań integracyjnych (18% badanych), działań z zakresu dostępu do opieki medycznej, rehabilitacji, profilaktyki zdrowotnej (12%), działań opiekuńczych i wspierających, w tym wolontariatu na rzecz osób starszych (10%), działań edukacyjnych (8%), działań kulturalnych i rozrywkowych (6%).
- Aż 88% badanych seniorów uważała, że organizacje pozarządowe są potrzebne, ale tylko 22% chciałaby się włączyć w ich działalność.
- Starsi mieszkańcy Wodzisławia Śląskiego są bardziej pragmatyczni, jeśli chodzi o zachowania związane z troską o oszczędzanie energii i wody – pewne czynności wykonują przede wszystkim z dbałości o budżet domowy. Podobnie wygląda kwestia zakupów tzw. ekologicznych towarów – dla ponad połowy wodzisławian nie ma to znaczenia.

Sytuacja finansowa

- Największa grupa respondentów (70%) oceniła swoją sytuację finansową, jako przeciętną, kolejna (16%) – poniżej przeciętnej.

- Zbliżony rozkład odpowiedzi widoczny był w zakresie oceny swojej sytuacji finansowej na przestrzeni ostatnich 5 lat - większość badanych (64%) deklaruowała, iż ich sytuacja pozostaje bez zmian, jednocześnie aż 1/3 badanych stwierdziła, iż pod względem finansowym powodzi im się coraz gorzej. Co istotne, bardziej pesymistyczni w tej ocenie byli seniorzy z Rybnika (42% w stosunku do 19% respondentów w Wodzisławiu Śląskim).
- Większość respondentów (95%) nie korzysta z żadnego rodzaju wsparcia oferowanego przez różnego rodzaju instytucje i organizacje. Wśród korzystających znalazły się jednakże również osoby deklarujące ponadprzeciętne dochody.

Kondycja fizyczna

- Zdecydowana większość respondentów (76%) ocenia swoją kondycję jako dobrą.
- Część seniorów wskazała jako problematyczne załatwianie podstawowych spraw urzędowych, dotarcie i korzystanie z usług medycznych (po 12% odpowiedzi) oraz korzystanie z komunikacji publicznej (9%) – co może świadczyć także o niewystarczającym dostosowaniu tychże instytucji do potrzeb i możliwości osób starszych.
- Potrzebne wsparcie niemal 90% respondentów uzyskuje najczęściej od członków rodziny. 1/5 może w tym zakresie liczyć także na pomoc sąsiadów.

Zainteresowania seniorów i sposoby spędzania wolnego czasu

- Osoby starsze najczęściej spędzają czas wolny z innymi ludźmi – ze znajomymi lub rodziną, przy czym wodzisławianie bardziej niż mieszkańcy Rybnika preferują spotkania z członkami rodziny, niż ze znajomymi.
- Rybniczanie częściej niż wodzisławianie korzystają z takich form jak wycieczki, wyjścia do kina, czy zajęcia sportowe. Najprawdopodobniej wynika to z lepszego dostępu do tego rodzaju aktywności.
- Najpopularniejsze wśród osób starszych imprezy organizowane lokalnie to festyny i odpusty. Uczestnictwo w nich ma jednak charakter zdecydowanie bierny – tylko niewielki odsetek bierze udział w ich organizacji.

- Na pierwszym miejscu potrzeb osób starszych znajdują się inicjatywy kulturalne, których brakuje co piątej osobie. Na drugim – wydarzenia służące integracji osób starszych.